

Univerzita Karlova v Praze

Pedagogická fakulta

Katedra francouzského jazyka a literatury

Adaptace jazykové propedeutiky na 1. stupni základních škol

Vedoucí diplomové práce: Doc. PhDr. Marie Fenclová, CSc.

Autorka diplomové práce: Kateřina Šlezingrová

Praha 2 120 00, Neklanova 42

5. ročník, Francouzský jazyk – Tělesná výchova

prezenční studium

Rok dokončení diplomové práce: 2006

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně s použitím uvedené literatury.

V Praze dne 22.11.2006

[Handwritten signature]

Poděkování

Děkuji tímto Doc. PhDr. Marii Fenclové, CSc. za vedení této diplomové práce a cenné rady.

1. Jazyková příprava: historie, metody, cíle	
1.1 Historie	
1.2 Metodika	
1.3 Cíle	
2. Metodika, cíle a pracovní typy 4, 2	
3. Teoretická úroveň didaktického manuálu	
3.1 Didaktický manuál 1, 2, 3 ... 4000 stránek	
3.2 Adaptace didaktického materiálu na české podmínky	
3.3 Srovnání sledovaných úrovní v didaktickém materiálu	
4. Výsledky dotazníků a jejich hodnocení	
5. Didaktický materiál 1, 2, 3 ... 4000 stránek	
6. Přílohy k didaktickému materiálu 1, 2, 3 ... 4000 stránek	
Závěr	
Resumé	
Použitá literatura	
Přílohy	

Obsah

Obsah	1
Úvod	2
1. Jazyková příprava: historie, metody a cíle	4
1.a Historie	4
1.b Metodika	4
1.c Cíle	5
2. Metodika, cíl a pracovní hypotéza	7
3. Teoretická část: Didaktický manuál	10
3.1 Didaktický manuál 1, 2, 3 ... 4000 langues	10
3.2 Adaptace didaktického materiálu na české poměry	10
3.3 Shrnutí sledovaných cílů v didaktickém materiálu	12
4. Výsledky dotazníků a jejich hodnocení	14
5. Didaktický materiál 1, 2, 3 ... 4000 jazyků	21
6. Přílohy k didaktickému materiálu 1, 2, 3 ... 4000 jazyků	49
Závěr	71
Resumé	72
Použitá literatura	80
Přílohy	81

Úvod

„Cílem jazykové propedeutiky je rozvíjet u žáků pozitivní postoje k jazykové rozmanitosti - cíl výchovný, vytvářet u nich metalingvistické kompetence, jichž později efektivně využijí při učení zvoleným cizím jazykům i jazyku mateřskému - cíl vzdělávací - a v neposlední řadě seznámit je s nabídkou jazyků vyučovaných v českých školách v předmětu ‚cizí jazyk‘ tak, aby se sami mohli autentickou volbou podílet na vytváření svého ‚jazykového životopisu‘“.(Fenclová, 2005)

Pro svoji diplomovou práci jsem si zvolila téma **Jazykové propedeutiky a její aplikaci do základních škol**. Tato problematika byla zároveň součástí mezinárodního projektu *Janua Linguarum – JaLing* (Brána jazyků).

Pojem **jazyková příprava**, jak se někdy označuje *jazyková propedeutika*, je program, který se pokouší usnadnit dětem studium cizích jazyků a který je také spojen se vstupem dětí do mnohojazyčné a mnohokulturní společnosti. Téma *jazykové propedeutiky* neboli **jazykového probuzení** (Éveil aux langues) vidím proto jako aktuální, přínosné a svoji strukturou pro žáky základních škol i velmi zajímavé.

Protože je v České republice tento projekt teprve ve svých začátcích, rozhodla jsem se přiblížit alespoň jeden z dokumentů v zahraničí již publikovaných. Z dostupných materiálů jsem vybrala francouzský didaktický manuál „*1, 2, 3 ... 4000 langues*“ autorů Michel Candelierra, Dominique Macaireové a Sylvie Whartonové, který mě zaujal svojí strukturou i tématem. Jedná se o didaktický materiál, který je součástí projektu Éveil aux langues. Žáci se zde pomocí základních číslic od 1 do 8 seznamují s několika cizími jazyky a jejich seskupováním do jazykových rodin na základě podobností jednotlivých lexikálních částic a později také zvuků. Vzala jsem si za cíl tento materiál adaptovat na české prostředí, uzpůsobit ho podmínkám českých základních škol a vytvořit příručku *1, 2, 3 ... 4000 jazyků*, která bude použitelná v české škole.

Jazyková propedeutika jako obor spatřuje svůj hlavní cíl ve snadnějším orientování se v cizích jazycích. Cizí jazyky si mohou být navzájem velmi podobné, nebo naopak velmi odlišné. A právě uvědomění si těchto podobností či odlišností nám pomáhá jednak se lépe orientovat ve struktuře cizích jazyků, ale i k jejich snadnějšímu osvojení. Identifikace jednotlivých podobností a odlišností v širším spektru cizích jazyků je hlavním tématem, jímž se návrh didaktického materiálu *1, 2, 3 ... 4000 jazyků* zabývá.

Celému projektu předcházela **výzkum** na vzorku základních škol v České republice (viz kapitola č. 2). Nechala jsem se inspirovat výzkumem, který proběhl v kanadském Montrealu a zjišťoval jednotlivé postoje žáků k jazykovým odlišnostem a demolingvistický portrét žáků.

Cílem tohoto výzkumu bylo zjistit 1) otevřenost žáků k jazykové rozmanitosti, 2) motivace žáků a 3) zastoupení žáků bilingvních či multilingvních. (Maraillet, 2005). Upravený dotazník jsem využila jako podklad pro výzkum, který by zjistil jak, a zda vůbec, žáci základních škol vnímají dnešní multilingvní a multikulturní prostředí, respektive multilingvní společnost. Pro interpretaci výsledků dotazníků jsem využila komparativní metody.

Na základě výsledků výzkumu jsem se rozhodla aplikovat na české podmínky projekt, který by pomohl rozvoji jazykové propedeutiky u nás, tj. který by pomohl jak žákům českých základních škol, tak i jejich vyučujícím s výukou cizích jazyků obecně.

Ve své diplomové práci jsem vycházela z materiálů jazykové propedeutiky francouzských autorů: *Janua Linguarum – La Porte des langues* (Candelier 2003) i autorů českých: *Jazykové probuzení – jazyková příprava pro základní školu* (Fenclová, 2005) spolu s články uveřejněnými v českých periodících: *Jazyková propedeutika pro základní školu aneb kudy do evropské multilingvní společnosti* (Fenclová, 2004) a *Otevírání brány jazykům a jejich studiu* (Fenclová, 2001).

1. Jazyková příprava: historie, metody a cíle

1.a Historie

Žijeme v 21. století, v prostředí ovládaném globalizací. Žijeme ve světě, který víc než kdykoli jindy v historii vyžaduje schopnost komunikace. I když se zaměříme na prostředí nám nejbližší, na Evropu a Českou republiku, zjistíme, že i na tak malém kusu pevniny je jazyková a kulturní rozmanitost veliká. Současný trend a požadavek na průměrného evropského občana je schopnost komunikace v oficiálním jazyce své země spolu se dvěma dalšími cizími jazyky na přiměřené komunikační úrovni. (Fenclová 2005, s. 9).

V dnešní době stále, i když snad již v menší míře než dříve, přetrvává na pozici hlavního a téměř jediného globálního dorozumivacího jazyka **angličtina**. Stejným způsobem je preference tohoto jazyka vnímána u dětí. Souvisí to s nabídkou cizích jazyků na základních školách na straně jedné, a tlakem ze strany rodičů na straně druhé. Tento fenomén může být spojen s ekonomickou silou anglicky mluvících zemí a obecnou rozšířeností anglického jazyka, jako prvního světového jazyka. To je v rozporu s žádoucí jazykovou a kulturní rozmanitostí a se zájmem škol o diversifikovanou nabídku cizích jazyků ve školách.

Česká republika jako demokratický stát v srdci Evropy má výhodnou polohu pro to, stát se prostředím multilingvním. Otevřené hranice lákající ke vstupu na naše území, rozšířená a snadno přístupná multimédia, možnost pracovních nabídek v mezinárodních firmách apod., to vše napomáhá vytvářet příznivé podmínky pro pozitivní vnímání mnohojazyčnosti.

1.b Metodika

Tématu jazykové rozmanitosti se věnuje disciplína didaktiky cizích jazyků, v jejímž rámci rozlišujeme několik přístupů k jazykovému vzdělání a vícejazyčnosti.

■ **Přístup aditivní**, který souvisí s plurilingvismem necíleně a vícejazyčnosti je v něm dosahováno postupnou juxtapozicí zkušeností získávaných izolovaně při poznávání různých jazyků.

■ **Integrovaný přístup** využívá znalostí a dovedností z mateřského, popřípadě jiného již známého cizího jazyka, při učení se dalším cizím jazykům.

■ **Dovednostně parciální přístup** je založen na nácviku porozumění příbuzným jazykům. Využívá se u jazyků příbuzných k jazyku mateřskému či jazyků příbuzných k jazykům žáky již na určité úrovni ovládnutým.

■ **Přístup multilingvně anticipující** používající termín **jazyková propedeutika**, v sobě zahrnuje prvky výše zmiňovaných přístupů. Práce spočívá v přípravě na studium konkrétních jazyků, kde jsou žáci nejprve seznámeni s takovými cizími jazyky, jejichž prestiž a statut jsou různorodé. Důležité je vzbudit v žácích zájem o dané aktivity a především o studium jazyků vůbec. (Fenclová 2005, s.10-11)

1.c Cíle

Téma jazykové přípravy nás nutně přivádí k otázce *raného učení* cizím jazykům. Všeobecně rozšířená představa zvýhodněného raného učení cizím jazykům není úplně správná. Nejnovější výzkumy ukazují, že jediné, co pozitivně ovlivňuje tento způsob učení, je *kvalita učení a čas*, který je mu věnován. (Fenclová 2005, s. 12). Alternativou raného učení je právě **jazyková propedeutika**, které je součástí mezinárodního projektu *Janua Linguarum*, často zkracovaného na *JaLing*. Jedná se o jazykový projekt *Brána jazyků* vyvinutý v 80. letech v Evropě, který navazuje na program *Éveil aux langues*, s nímž má i společné cíle. V názvu *Brána jazyků* spatřujeme dvojí smysl: představuje opravdovou bránu, která ukazuje cestu k cizím jazykům, a zároveň také bránu, kterou otevírají jazyky k dalším obzorům. (Candelier, 2003, s. 13)

Její tvůrci vycházejí z představy současné a především budoucí jazykově a kulturně rozmanité společnosti, která je utvářena třemi identifikovatelnými sociálními faktory: globalizace, migrace a evropská integrace. (Candelier 2003, s. 23). První zmínky o jazykové propedeutice pocházejí z počátku 80. let minulého století, kdy se ve Velké Británii rodí nový didaktický směr - *Language Awareness*. Za jednoho ze zakladatelů tohoto směru považujeme **Erica Hawkinse**. Na jeho práci navázali odborníci i v dalších zemích Evropy, za zmínku stojí především práce **Michela Candeliera** ve Francii. Zde pro tento

projekt přijali název *Éveil aux langues*. (Candelier, 2003) Do češtiny tento název překládáme jako *jazykové probuzení*.

Důležité je zmínit se o programu *Evlang*. Tento program vznikl z potřeby zrealizovat komplexnější projekt, který by byl schopný ověřit, zda tento druh jazykové propedeutiky je schopen dosáhnout očekávaných cílů. Byla proto shromážděna práce třiceti odborníků v oboru didaktiky cizích jazyků z pěti evropských zemí. Program *Evlang* zahrnoval tři části:

- 1) vytvoření didaktických materiálů, které by odpovídaly výuce jednoho předmětu po dobu přibližně jednoho roku
- 2) vyškolení pedagogů, kteří by byli schopni tuto výuku ve své třídě realizovat
- 3) hodnocení, které by poskytlo celému programu určitou zpětnou vazbu. (Candelier, 2003, s.30-31)

Hlavní cíl spatřuje jazyková propedeutika v přípravě na učení se cizím jazykům, nikoli na učení se určitému jazyku. (Fenclová, 2005) *Cíle éveil aux langues*, stejně jako cíle celého programu Brána jazyků, bychom tak mohli shrnout do dvou kompetencí, o jejichž dosažení jazyková propedeutika usiluje: **umět učit se jazykům a umět žít v jazykově a kulturně rozrůzněné společnosti**. (Fenclová 2005, s. 13).

2. Metodika, cíl a pracovní hypotéza

Jak jsem se již zmínila v úvodu, psaní diplomové práce předcházelo výzkum na vzorku šesti českých základních škol (viz níže). Výzkum spočíval ve zjišťování informovanosti žáků o postavení cizích jazyků v naší společnosti. Cílem tohoto výzkumu bylo zjistit, zda a jak žáci českých základních škol vnímají dnešní multikulturní a multilingvní společnost, jak vnímají studium cizích jazyků, jak vidí budoucnost cizích jazyků, zda již teď ve svém věku cítí potřebu dnešního světa učit se a ovládat cizí řeči.

Dotazník (příloha č.1) jsem vypracovala na základě kanadského originálu, který jsem upravila svým potřebám, respektive potřebám českého prostředí. Jedno z hledisek sestavování dotazníku byl zájem zjistit, zda existuje názorový rozdíl, mezi dětmi z jinojazyčných rodin od dětí pocházejících z rodin českých, ve vnímání dnešního plurilingvního světa. Zajímalo mě, zda bude mít tento rozdíl nějaký vliv na výsledky dotazníků. Na každé níže zmíněné základní škole jsem kromě samotných otázek požadovala od třídních učitelů informace (příloha č.2), týkající se jazykové odlišnosti a jazykového původu jednotlivých žáků. Požadující *informace* jsem shrnula do čtyř otázek: 1) zda se děti v této třídě již učí nějaký cizí jazyk, který je součástí výuky, 2) zda se některé z dětí již dříve učilo nebo se učí nějaký cizí jazyk mimo povinnou školní docházku, 3) zda některé z dětí pochází z jinojazyčné rodiny (např. vietnamské, ukrajinské, romské, slovenské apod.), 4) zda jsou ve třídě děti, jejichž některý z rodičů je jiného jazykového původu než českého. Na základě těchto informací jsem si chtěla udělat představu o složení každé testované třídy a zjistit, zda to bude mít nějaký vliv na konečné výsledky testování.

Dotazník se skládá ze 14 otázek, z nichž většinu tvoří *otázky uzavřené, dichotomického charakteru*. Abych se vyvarovala neutrální odpovědi „nevím“, použila jsem jako možné odpovědi následující: *určitě ano – ano – ne – určitě ne*. Žáci se tak měli možnost sami rozhodnout, zda jsou o své odpovědi přesvědčeni (určitě ano – určitě ne), či váhají (ano – ne) a přesto bychom z výsledků získali víceméně konkrétní odpovědi. Pouze dvě poslední *otázky* jsou *otevřené*, vyžadující žákovi vlastní odpověď.

Otázky jsem sestavovala podle předem vytyčených cílů. Hlavním úkolem bylo zjistit, zda dnešní generace dětí má určité povědomí o existenci cizích jazyků, o faktu, že žijí v multikulturní a multilingvní společnosti. Součástí byly poznatky o zájmu dětí studovat cizí jazyky, jejich vnímání potřeby mluvit cizími jazyky, jak vnímají multilingvní

budoucnost, zda shledávají jazyky obtížné – jednoduché, zajímavé – nezajímavé, potřebné – zbytečné, pěkné – ošklivé apod.

V hlavičce dotazníku žáci vyplňují pouze jméno, věk, třídu, školu a město. V úvodu přikládám jasný příklad, na kterém by se žáci měli seznámit se strukturou otázek a odpovědí a podle nějž by žáci měli být schopni dotazník vyplnit. Abych žáky lépe motivovala, dotazník jsem v úvodu doplnila menším tematickým obrázkem. A na závěr dotazníků jako malé poděkování jsem pro děti připravila překvapení ve formě omalovánky, kterou si každý žák mohl odstříhnout a vybarvit podle své chuti.

Vlastní výběr vorku škol jsem nechtěla omezit jen na školy pražské, ale pro srovnání jsem rozšířila tento vzorek i o školy mimopražské. Hlavním motivem bylo rozšířit výzkum i o *demografické hledisko* – a to porovnání vnímání žáků v geograficky i sociálně odlišných částech České republiky. Na jedné straně jsem tedy porovnávala žáky základních škol v Praze, na straně druhé žáky žijící na malém městě či vesnici, konkrétně ve východních Čechách. Cílem tohoto porovnání bylo i získat komplexnější pohled na celou problematiku.

Pro vlastní výběr škol jak v Praze tak i mimo ni jsem vycházela z hypotézy, že děti žijící ve velkoměstě mají snadnější přístup ke studiu cizích jazyků, nejen v rámci standardní výuky, ale především v nabídce mimoškolních aktivit.

Pro první část vzorku jsem využila dvou pražských základních škol s rozšířenou výukou jazyků – ZŠ Brána jazyků a Fakultní ZŠ s rozšířenou výukou jazyků při PedF UK. Pro druhou část vzorku jsem se soustředila na školy z naprosto odlišného prostředí a distribuovala tak dotazníky na venkově.

Dotazník jsem tak prezentovala v deseti třídách šesti základních škol. Dvě základní školy s rozšířenou výukou jazyků v Praze, a po jedné základní škole ve městech Turnově a Ústí nad Orlicí a ve vesnicích Sopotnice a Kerhartice v okrese Ústí nad Orlicí. Dohromady jsem tak získala vzorek 205 žáků.

Dotazník jsem situovala do třetích tříd základních škol, neboť bylo důležité, aby žáci již uměli číst a psát. Podle českých osnov je zařazena výuka prvního cizího jazyka právě do třetích tříd a tak všichni dotazovaní již přišli do styku minimálně s jedním cizím jazykem. V době výzkumu měli všichni žáci za sebou první dva měsíce výuky.

Porovnávala jsem tedy odpovědi žáků ze dvou různých hledisek: 1) zda žijí v Praze či na venkově, 2) zda pocházejí z české nebo smíšené rodiny.

Největší rozdíly jsem očekávala především v rámci **geografického rozdělení**. Vzhledem k životu ve městě, k jeho příznivějším podmínkám, předpokládala jsem u pražských dětí jednak větší informovanost, co se týče multikulturního světa, a tím i multilingvního, jednak pozitivnější vnímání cizích jazyků obecně. Prahu můžeme považovat, když ne za kosmopolitní město, pak za metropoli Evropskou zcela určitě. Praha jako hlavní město naší republiky, ležící v centru Evropy, představuje ideální místo pro rozvoj multikulturní společnosti. Je jak bránou turistickou a ekonomickou tak i bránou pro rozvoj kultury. Díky všem těmto vlivům, které s multilingvním prostředím tvoří neoddělitelný celek, očekávala bych tak pozitivní výsledky i u takto malých pražských dětí.

V neposlední řadě vidím možné **rozdíly** mezi dotazovanými pocházejícími z **cizojazyčných** nebo **smíšených rodin**. Děti vyrůstající v bilingvním prostředí není v dnešní době fenomén ojedinělý. Tyto děti, podle mého názoru, přijímají multilingvní prostředí naprosto automaticky. Je tedy možné, že jejich odpovědi budou mírně odlišné (ve smyslu kladnějšího vnímání multilingvního prostředí) od odpovědi žáků vyrůstajících v ryze české rodině.

3. Teoretická část: Didaktický manuál

3.1 Didaktický manuál 1. 2. 3 ... 4000 langues

Jazyková příručka *1, 2, 3 ... 4000 jazyků* vznikla na základě francouzského originálu *1, 2, 3 ... 4000 langues* vypracovaného kolektivem autorů pod vedením Michela Candeliera pod záštitou Université René Descartes v Paříži. Cílem této publikace je ukázat dětem cestu k různým cizím jazykům, formou zajímavých her. Autoři se soustředují na vzájemné **podobnosti** jednotlivých **jazyků**, které nás, danou společností a národ, obklopují. Tato příručka je zaměřena na vzájemné vztahy mezi jednotlivými jazyky, na jejich podobnosti a odlišnosti, a to jak v podobě psané, tak i v podobě mluvené.

Podstatou tohoto manuálu je seznámení se s existencí tzv. *jazykových rodin* (rodina slovanská, románská, germánská). Jednotlivé jazykové rodiny se dále seskupují do širší jazykové rodiny, *rodiny indoevropské*. Na základě těchto informací docházíme k hypotéze existence jednoho jediného jazyka, který by byl prapůvodem všech jazyků celého lidstva.

Tyto poznatky spočívají v určení *podobností* nebo *odlišností* na úrovni *základních číslovek* jedna až osm ve všech zkoumaných jazycích (9 jazyků). Nejprve se začíná s dokumenty psanými, přidává se i poslech všech číslovek a porovnávají se rozdíly mezi psanou a mluvenou formou jazyka.

Velice důležité místo tu zastává *zeměpisné hledisko*, geografické umístění všech použitých jazyků i jazykových rodin. Znázornění na mapě Evropy napomáhá kvalitnější představě o vzniku a vývoji jednotlivých jazyků a jazykových rodin. Navíc tímto jazyková propedeutika přesahuje rámec vyučovacího předmětu cizí jazyk a přináší poznatky i z jiných oborů. Můžeme tak mluvit o interdisciplinárním přístupu k výuce.

Manuál seznamuje s některými pro nás důležitými rodinami a jejich seskupením na základě podobností, popřípadě odlišností.

3.2 Adaptace didaktického materiálu na české poměry

Pro svoji práci jsem vybírala takové jazyky, respektive rodiny jazyků, které jsou našemu jazyku buď blízké, podobné, nebo jazyky, které nás určitým způsobem obklopují, dotýkají se nás, jazyky, se kterými se můžeme setkat v běžném životě, jazyky, které nás určitým způsobem ovlivňují. Na základě těchto poznatků jsem zvolila tři rodiny jazyků – *jazyky slovanské, románské a germánské*. Ze slovanských jazyků, kam patří i čeština, jsem pracovala s *jazykem polským, slovenským, srbským a ruským*. Záměrně jsem vybrala

takové dva jazyky, které používají odlišné písmo od našeho mateřského jazyka (*azbuka – latinka*). Z jazyků románských jsem se snažila použít jazyky, se kterými se žáci mohou setkat již na školách, popřípadě je mohou znát z médií, či se s nimi mohli setkat při návštěvách zahraničí o prázdninách. Proto jsem vybrala *francouzštinu, španělštinu a italštinu*. Co se týče jazyků germánských, postupovala jsem zde stejně jako u předešlých jazykových rodin. Zařadila jsem *němčinu, angličtinu a norštinu*. Všechny tři rodiny spadají svým původem do jedné větší rodiny, **rodiny indoevropské**.

Aby byl didaktický materiál úplný, bylo potřeba upozornit i na jiné cizí jazyky, než zástupce rodiny slovanské, románské či germánské. Kromě již zmíněných jazyků, které byly pro daný materiál stěžejní, jsem tedy hledala mezi jazyky odlišného jazykového původu, které by dokázaly přítomnost i jiných jazykových rodin, a které by zároveň zastávaly roli jazyků spjatých s českým prostředím. Použití následujících jazyků bylo pro mne téměř automatické. Použila jsem dva jazyky, které nás obklopují, a které podle mého názoru do této kapitoly bezprostředně patří: **romšтина a vietnamšтина**. Jedná se o jazyky, jejichž původ je odlišný, a které nejsou součástí ani jedné ze sledovaných jazykových rodin (jazyků slovanských, románských či germánských), nicméně jsou to jazyky, které v naší společnosti zaznívají a mohou ji určitým způsobem ovlivnit. *Romšтина* jako jazyk indoiránský, který je součástí indoevropské jazykové rodiny, k naší společnosti neodlučitelně patří a pokládám za důležité se o něm, jako o menšinovém jazyce zmínit a seznámit s ním novou vyrůstající generaci. Je to jeden z jazyků, který k našemu prostředí nepopíratelně patří, ale který je opomíjen. Je potřeba tento jazyk představit dětem jako jeden z možných zástupců „cizích“ jazyků. Michel Candelier ve své publikaci zmiňuje pojem *pozitivní akceptace odlišnosti*. Jde o to, chápat jazykovou odlišnost, stejně tak jako odlišnost jejich stoupenců, jako něco normálního, něco, co vychází z nás. Zdůrazňuje, že nejde o žádné morální kázání, jež často vede k reakcím opačným. Zaměřujeme se spíše na podporu pozitivních postojů jich samotných, stejně jako těch, kteří těmito jazyky mluví, stejně jako kulturám, které tyto jazyky odrážejí a představují. Hlavní sílu vidí v pokládání jazyků sociálně znehodnocených, v rámci obecného vzoru pozorovaných jazyků, do rovnováhy se všemi ostatními jazyky. (Candelier, 2003, s.24-25)

Vietnamšтина, jazyk austrosijský používající latinku, svým původem do indoevropských jazyků nepatří. Je to tedy jeden z jazyků, na jehož příkladu můžeme poukázat na přítomnost jiných jazykových rodin mimo rodinu jazyků indoevropských.

V úvodu první hodiny začínáme aktivitou, která má u žáků navodit pozitivní motivaci k cizím jazykům všeobecně. Je jim předložena věta (totožná s názvem didaktického dokumentu) v cizím jazyce, jejíž jednotlivé elementy mají žáci poskládat ve správném pořadí, aniž by předem znali její český ekvivalent. Zvolila jsem slovenštinu, jako jazyk, který bude nejlépe vyhovovat, protože je češtině nejbližší. Právě proto, že je slovenština češtině tolik blízká, dokáže zastat funkci jakéhosi stimulu při setkání s prvním zástupcem cizích jazyků. Děti tak mohou rozumět informaci psané v cizím jazyce, aniž by jim ji kdokoli pomohl přeložit.

Při tvorbě tohoto dokumentu jsem vycházela z francouzského originálu, rozhodla jsem se však pozměnit některé z částí:

- 1) Použila jsem jiné cizí jazyky (při zachování stejných jazykových rodin);
- 2) použití i jiného písma než latinku - přidala jsem azbuku
- 3) zredukovala jsem počet lekcí z původních pěti na čtyři;
- 4) vypustila jsem některé aktivity, které jsem pokládala za nevhodné pro české podmínky;
- 5) přidala jsem některé nové aktivity, hry, které podle mého názoru lépe doplňují českou variantu této metodiky, a snažila se tak vytvořit kompaktní celek dokumentu, který by co nejlépe vyhovoval podmínkám v prostředí českých škol.

3.3 Shrnutí sledovaných cílů v didaktickém materiálu

Mezi hlavní cíle tohoto didaktického materiálu patří následující:

- Schopnost seskupit jazyky na základě jejich zjištěných podobností (v psané podobě) v rámci lexikálních částic.
- Naučit se, že jazyky se mohou seskupovat do „rodin“, kde každý z jazyků stejné rodiny prošel vývojem ze stejného jazykového původu.
- Poznat, že slova pocházející z jazyka jedné rodiny, se častěji více podobají v mluvené podobě než v písmu.
- Znalost tří jazykových rodin pojmenovaných „jazyky slovanské“, „jazyky románské“ a „jazyky germánské“ a znalost některých jejich zástupců.
- Vědět, že rodiny jazyků se mohou samy dále seskupovat do rodin větších.

- Vědět, že jazyky slovanské, románské i germánské jsou součástí jedné rodiny. větší, nazvané „jazyky indoevropské“, které se nacházejí v Evropě, na Středním Východě a v Indii.
- Vědět, že na světě existuje více jazykových rodin, než rodina indoevropská.
- Vědět, že většina odborníků se dnes domnívá, že existuje jediný jazykový původ, z něhož pochází všechny jazyky lidstva.
- Vědět, že si nesmíme plést:
 - Případy výpůjček, které se týkají určitých slov přejatých z jednoho jazyka do druhého.
 - A případy, kde můžeme mluvit o jazykových rodinách, tzn. případy, ve kterých jazyky vykazují velké množství podobností.
- Schopnost rozpoznat v psané i mluvené podobě výskyt podobnosti mezi slovy rozdílných jazyků.
- Umět alespoň přibližně umístit jednotlivé rodiny jazyků (jazyky slovanské, románské, germánské) na mapě Evropy.
- Vědět, že v Evropě se vyskytují i jazyky, které svým původem nepatří do indoevropské jazykové větve.
- Vědět, že nelze zaměňovat jazyk a zemi → jeden a tentýž jazyk může být jazykem používaným ve více zemích, stejně jako může být zastoupeno více jazyků v jedné zemi.
- Vědět, že v důsledku toho existují případy, kdy se hranice mezi jazyky a hranice mezi zeměmi neshodují.

Didaktický materiál *1, 2, 3 ... 4000 jazyků* by měl plnit pomocnou funkci v jazykové propedeutice a je určen pro žáky základních škol prvního stupně. Měl by být jakousi jazykovou přípravkou pro žáky, kteří se chtějí učit cizí jazyky. Doporučuji zařadit tento dokument do třetích tříd základních škol, kdy děti, podle platných školních osnov, začínají s výukou prvního cizího jazyka. Jedná se o 4 lekce předcházející povinné výuce prvního cizího jazyka, kdy se žák seznámí s podstatným minimem, které může velice pozitivně přispět k jeho začínajícímu studiu cizího jazyka.

4. Výsledky dotazníků a jejich hodnocení

Děti na vybraných školách měly za úkol vyplnit dotazník skládající se ze 14 otázek (viz příloha č.1). Výsledky dotazníku jsou sumarizovány v této kapitole.

Pro přehlednost uvádím seznam konkrétních otázek:

1. *Slyšel(a) jsi někdy někoho mluvit cizím jazykem?*
2. *Myslíš si, že lidé, kteří umí více jazyků, mají štěstí?*
3. *Myslíš, že některé jazyky jsou užitečnější než jiné?*
4. *Mluví se u vás doma stejným jazykem, jakým mluvíme tady ve škole?*
5. *Umí tví rodiče mluvit více jazyky?*
6. *Učí se tví rodiče nebo se dříve učili nějaký cizí jazyk?*
7. *Líbí se ti písničky i v jiném než českém jazyce?*
8. *Jsi rád(a) mezi lidmi, kteří mluví jiným jazykem než ty (například o prázdninách)?*
9. *Myslíš si, že jsi schopný(á) naučit se jazyk(y), které vůbec neznáš?*
10. *Myslíš si, že každý člověk by měl umět mluvit více jazyky?*
11. *Myslíš si, že všechny jazyky jsou pěkné?*
12. *Myslíš si, že je těžké naučit se mluvit více jazyky?*
13. *Učíš se už nějaký cizí jazyk?*
 - *Napiš který:*
 - *A baví tě to?*
14. *Napiš, které jazyky bys chtěl(a) umět:*

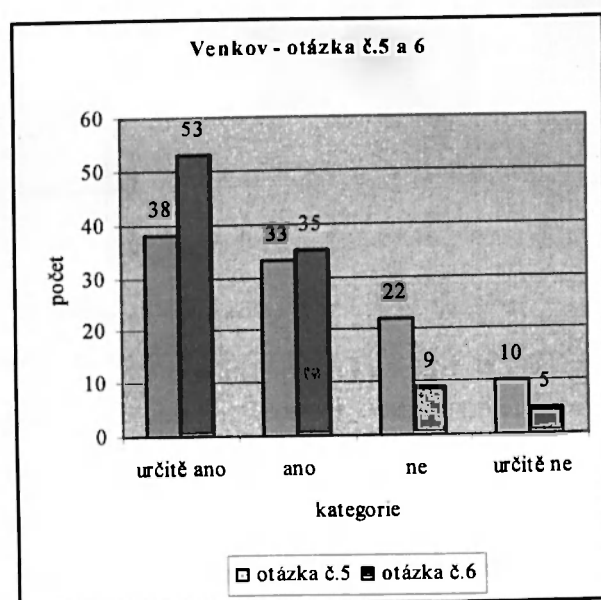
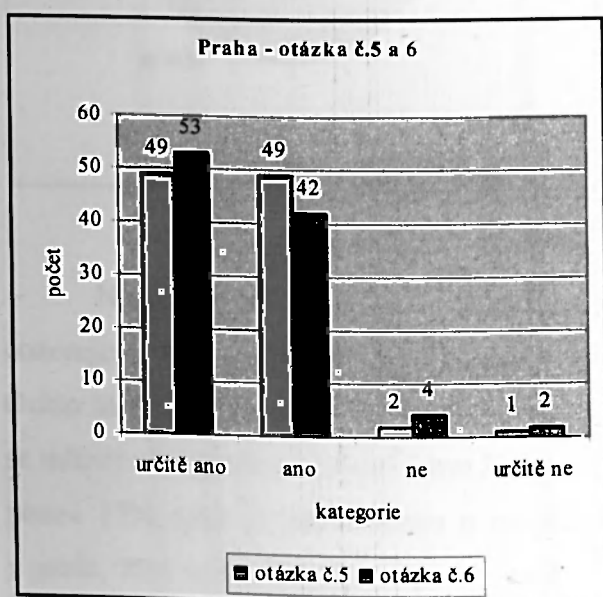
Porovnávala jsem dotazníky ve dvou rovinách (přílohy č. 4):

❖ z hlediska geografického umístění Praha – venkov (příloha č. 4a)

Pokud srovnáme odpovědi na otázku č. 5 - Umí tví rodiče mluvit více jazyky? s odpověďmi na otázku následující, tj. č. 6 - Učí se tví rodiče nebo se dříve učili nějaký cizí jazyk?, můžeme spatřit určitý rozpor v odpovědích (viz graf č.1). U žáků z venkovských škol se objevují ve větší míře odlišné odpovědi na tyto dvě tematicky podobné otázky. Na otázku č.5 odpovídá kladně 71 dotázaných, na otázku č.6 žáků 88. Naproti tomu odpovědi na stejné otázky u žáků ze škol pražských jsou, jak můžeme vidět z následujícího grafu, téměř totožné. Tento rozdíl můžeme vysvětlit více tezemi. Je možné, že děti z pražských škol vnímají větší potřebu mluvit cizími jazyky, snad cítí u svých rodičů větší využití této

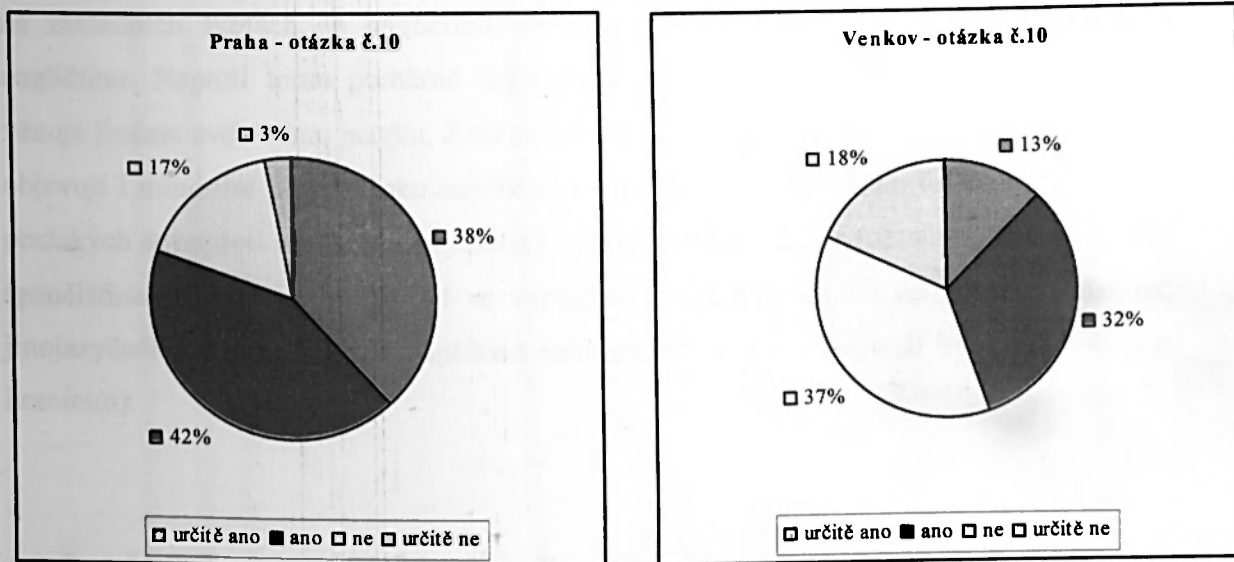
dovednosti, například v jejich zaměstnání. Tento jev můžeme přikládat i většímu sebevědomí pražských dětí. Jak si můžeme všimnout ve výsledcích žáků na venkovských školách, je zde nepatrný rozdíl mezi odpověďmi na tyto dvě otázky. Je možné, že děti nikdy neslyšeli svého rodiče mluvit jiným než českým jazykem, nebo jejich rodiče cizí jazyk nevyužívají, a proto se domnívají, že i když se rodiče nějaký cizí jazyk učili, nemají možnost toho v praxi využít.

Graf č. 1



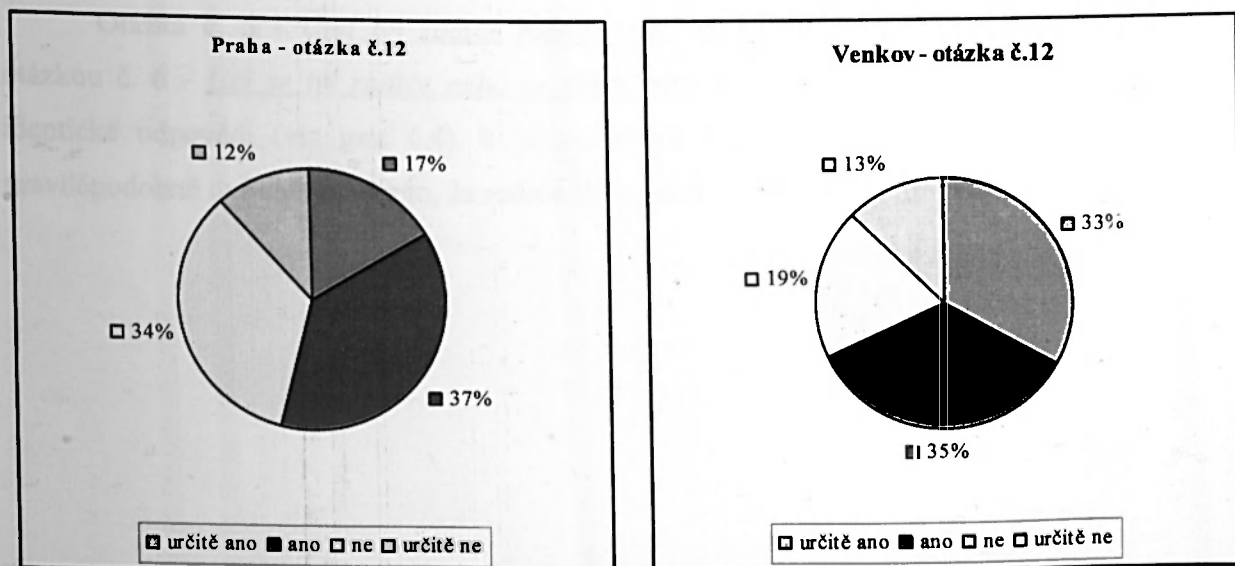
Ráda bych poukázala na otázku č. 10 - Myslíš si, že každý člověk by měl umět mluvit více jazyky? Tady je rozdíl mezi porovnávanými školami markantní (viz graf č.2). Na jedné straně převládají školy pražské s jednoznačně kladnými odpověďmi (39 – určitě ano, 43 – ano), reflektující důležitost znalosti více cizích jazyků, na straně druhé převažující odpovědi negativní ze škol mimopražských (38 – ne, 19 – určitě ne). Nadpoloviční většina těchto žáků (55%) zjevně zatím nevidí význam ve schopnosti domluvit se více cizími jazyky, což může být spojeno s menšími možnostmi jejich využití na maloměstě nebo na vesnici. Může to být spjato i s teorií, že děti na venkově nemusí být tak dobře informovány o využitelnosti cizích jazyků, a že žákům žijícím v Praze jsou tyto informace vštěpovány s větší důsledností. To vše samozřejmě vychází z rodinné výchovy, stejně jako ze vzdělávání na školách.

Graf č. 2



Naopak u otázky č. 12 - Myslíš si, že je těžké naučit se mluvit více jazyky? pozorujeme převahu kladných odpovědí u žáků ze škol venkovských (viz graf č.3). 68% těchto žáků spatřuje problém ve studiu cizích jazyků. Podle jejich názoru je obtížné naučit se mluvit více jazyky. Naproti tomu žáci pražských škol si nejsou v tomto ohledu tak jistí, pouze 17% žáků je přesvědčeno o náročnosti studia cizích jazyků. Jak můžeme vidět v grafu, žáci spíše váhají nad problematikou obtížnosti (38 – ano, 35 – ne). To může svědčit i o zlepšující se formě výuky cizích jazyků na základních školách, kde převažuje výuka formou hry, tudíž zajímavější způsob práce a studia pro obě strany.

Graf č. 3



Z výsledků dotazníků je zřejmé, že převažujícím cizím jazykem, který se vyučuje na základních školách, je *angličtina*. 88% žáků ze všech dotazovaných se učí právě angličtinu. Naproti tomu poměrně malé procento žáků, tj. 12% všech testovaných se věnuje jinému světovému jazyku. Z tabulek můžeme vyčíst, že na venkovských školách se objevují i minoritní jazyky, jako například slovenština, polština nebo ruština. Na školách pražských se naproti tomu téměř výhradně vyučují jazyky světové (němčina, francouzština, španělština.). Tento jev může být ve východních Čechách spjat s zeměpisnou blízkostí jinojazyčného prostředí (jako například studium polštiny v oblastech blízkých polským hranicím).

❖ **z hlediska jazykového nůvodu rodin (příloha č. 4b)**

Z celkového počtu 205 vyplněných dotazníků pochází 9% žáků z *jinojazyčné rodiny*. Tedy z rodiny, která na běžné komunikativní úrovni používá i jiný dorozumivací jazyk než češtinu. 99% z těchto žáků pochází z rodin žijících v Praze a okolí, pouze 1% zastupují venkovské školy.

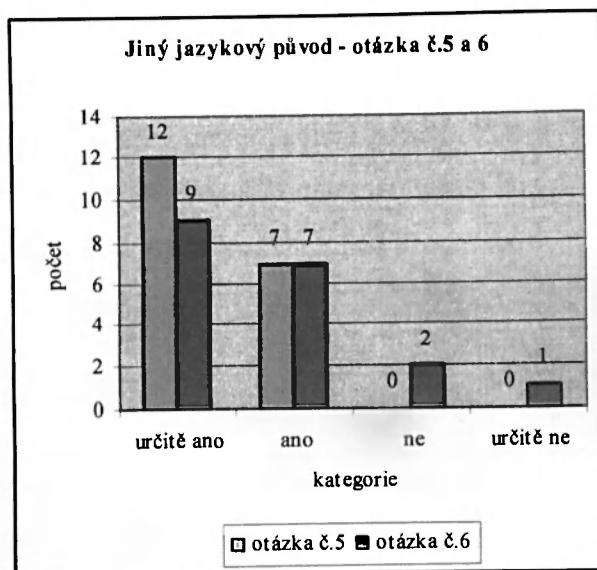
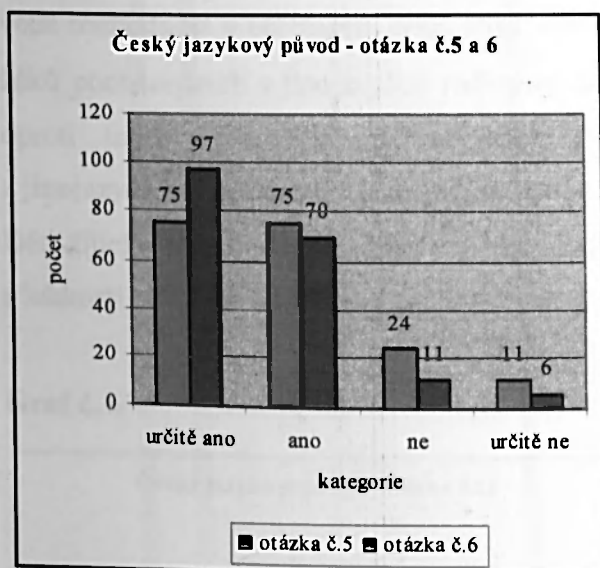
Nejvíce dětí pochází z rodin, kde má alespoň jeden z rodičů původ v zemích bývalého Sovětského svazu, na Slovensku a v USA (80% dětí). Zastoupení ve výzkumu však mají i rodiny z Bulharska, Francie, Chorvatska a Německa (20% dětí).

V hodnocení výsledků této části se zaměřím na jednotlivé odpovědi dětí pocházejících z jinojazyčných rodin.

Pokud se podíváme na otázky, které byly nejvíce v rozporu při porovnávání žáku z hlediska geografického, tj. otázky č. 5, 10 a 12, jsou v tomto případě téměř vyrovnané.

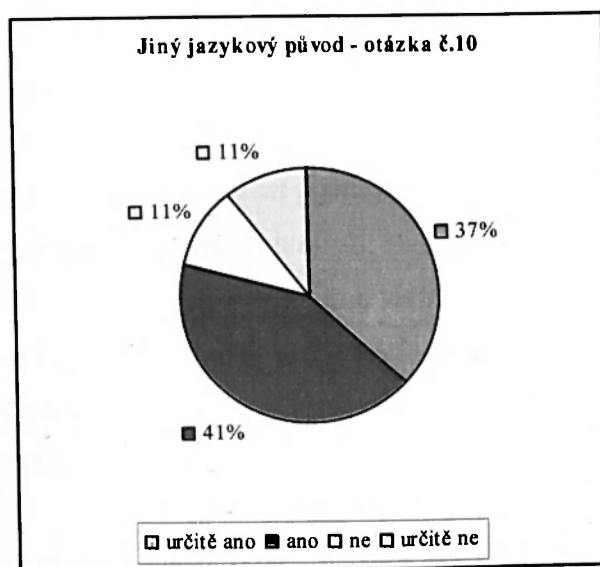
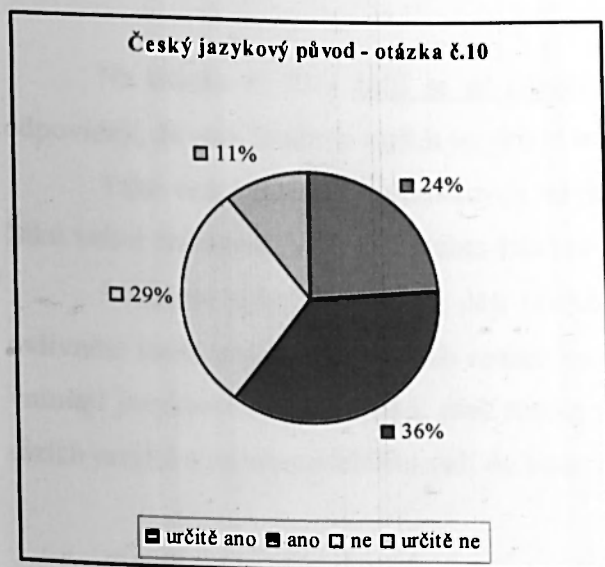
Otázka č. 5 - Umi tví rodiče mluvit více jazyky? spolu s tematicky podobnou otázkou č. 6 - Učí se tví rodiče nebo se dříve učili nějaký cizí jazyk?, zde mají téměř identické odpovědi (viz graf č.4). U obou otázek převažují kladné odpovědi, což je pravděpodobně ovlivněno faktem, že rodiče těchto dětí jsou původu bilingvního.

Graf č. 4



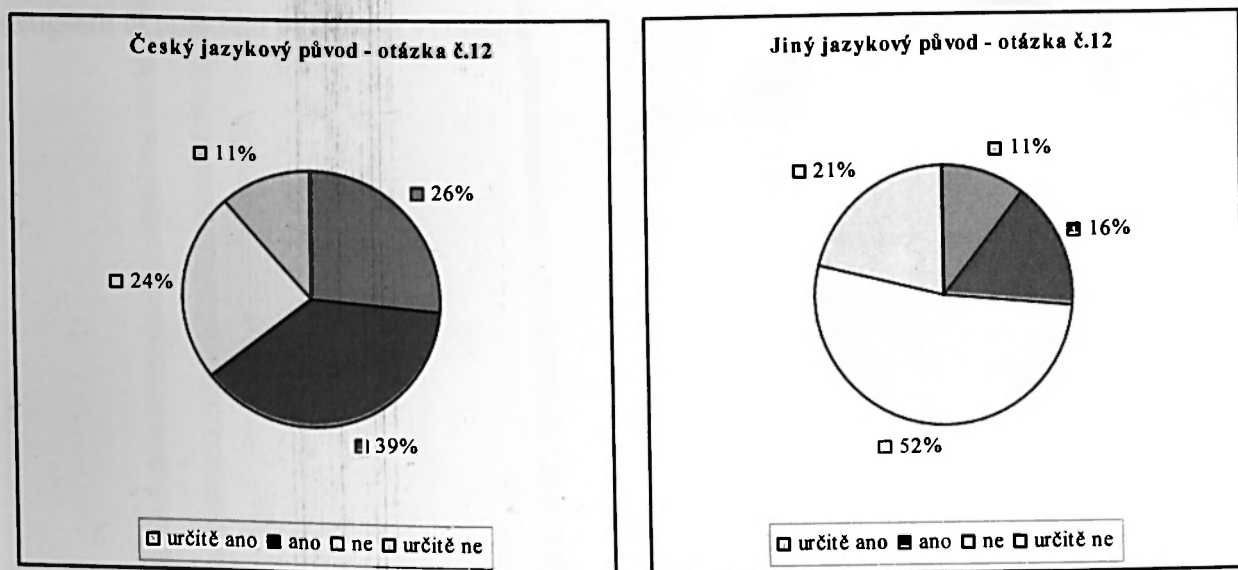
Co se týče důležitosti schopnosti mluvit více jazyky, otázka č. 10 - *Myslíš si, že každý člověk by měl umět mluvit více jazyky?*, opět vidíme převahu kladných odpovědí, což se shoduje s odpověďmi pražských dětí (viz graf č.5). 78% dětí pocházejících z jinojazyčné rodiny považuje za důležité umět mluvit více jazyky, u dětí z českých rodin kladně odpovídá 60%.

Graf č. 5



I u otázky č. 12 - Myslíš si, že je těžké naučit se mluvit více jazyky? pozorujeme větší rozhodnost v obtížnosti, resp. snadnosti učení se cizím jazykům (viz graf č.6). 73% žáků pocházejících z jinojazyčné rodiny si nemyslí, že studium cizích jazyků je obtížné, oproti tomu 65% žáků pocházejících z českých rodin má opačný názor. Žáci z jinojazyčných rodin tedy jako jediná hodnocená skupina se nebojí studia cizích jazyků. Děti žijící v plurilingvním prostředí nám ukazují, že svět a studium cizích jazyků vnímají s lehkostí.

Graf č. 6



Na otázku č. 13 - Učíš se už nějaký cizí jazyk? A baví tě to?, děti jednohlasně odpovídají, že ano, studium cizích jazyků je tedy zajímavá.

Také velká pestrost vyučovaných jazyků je i na relativně malém počtu zkoumaných žáků velmi zajímavá. Někteří z těchto žáků se dokonce učí více cizích jazyků.

Můžeme tedy shrnout, že děti pocházející z bilingvních rodin, jsou daleko více ovlivněni tímto prostředím a jejich reakce na plurilingvismus je tedy vstřícnější. Děti lépe vnímají jazykovou diverzifikaci, mají tendence k učení se více cizích jazyků, budoucnost cizích jazyků a jejich variabilitu vidí do budoucna jako užitečnou a přínosnou.

Závěrem je tedy třeba konstatovat, že ačkoliv je potěšující vidět *pozitivní trend ve vnímání studia cizích jazyků* po celém území České republiky, je zřejmé, že se i nadále

budou prohlubovat rozdíly v možnostech a kvalitě výuky mezi většími městy a venkovem. Potvrdila se tak **hypotéza**, že na vnímání potřeby žáků učit se cizí jazyk či jazyky může mít přímý vliv nejen bilingvní prostředí (cizojazyčné či smíšené rodiny), ale i místo, kde vyrůstají a navštěvují školu (tj. geografické hledisko).

Proč tedy dětem toto studium nezjednodušit a nezpříjemnit. Proto jsem se rozhodla vytvořit didaktický materiál pro studium cizích jazyků na základních školách, který je součástí této diplomové práce. Doufám, že tento materiál by mohl napomoci při výuce studia cizích jazyků na základních školách a tím i ke zvýšení motivace žáků bez ohledu na geografii či prostředí ve kterém vyrůstají.

5. Didaktický materiál 1, 2, 3 ... 4000 jazyků

Na následujících stránkách naleznete **adaptaci** francouzského didaktického materiálu *1, 2, 3 ... 4000 langues*. Pro jednodušší orientaci stručně představím koncepci celého materiálu (viz tabulka níže).

Tento manuál obsahuje 4 lekce trvající od 30 do 50 minut a je určen pro žáky třetích tříd českých základních škol jako pomocný materiál pro studium cizích jazyků před jeho započítím v rámci výuky. Jeho **cílem** je uvést děti nenásilnou, hravou formou do multilingvního světa a ukázat jim cestu ke studiu cizích jazyků. Díky této pomůcce žáci získají přehled o cizích jazycích (12 zkoumaných jazyků), informace o existenci více jazyků a jejich seskupování do menších a větších jazykových rodin. To vše na principu *objevování podobností a odlišností* v rámci jazyků jak ve *formě psané*, tak i ve *formě sluchové*.

K didaktické příručce patří ještě **zvuková nahrávka** (příloha č.3), která je v celém konceptu velmi důležitá. Odlišnostem či podobnostem jednotlivých zvuků se věnuje celá druhá a čtvrtá lekce. Ostatní se zaměřují na psanou podobu jazyka.

Přehled lekcí

LEKCE	AKTIVITA	JAZYKY	MATERIÁLY
Lekce 1	<p>Schopnost porozumění psané podobě jiného jazyka (slovenštiny) díky podobnosti číslic jejich jazyku rodnému. Měl by navodit pozitivní vnímání u dětí: „Mohu rozumět i jinému jazyku.“</p> <p><u>Úkoly:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> → složit kytičku z osmi okvětních lístků (každý obsahuje základní číslovky 1-8 v daném cizím jazyce) → přiřadit ke každé kytičce název daného jazyka → vytvořit a rozlišit 3 skupiny jazyků (rodiny jazyků: slovanská, románská, germánská rodina) na základě psané formy jazyka 	<p>Slovenština; poté angličtina francouzština italština němčina norština polština ruština srbština španělština</p>	<p>Písemné materiály</p>
Lekce 2	<p>Český jazykolam. Všímání si podobnosti jednotlivých hlásek v mluveném projevu v češtině.</p> <p>Poslech některých vybraných číslovek z předešlé lekce (podobnost hlásek v mluvené podobě).</p> <p>Porovnání s písemnou podobou.</p> <p><u>Úkol:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> → Ve které formě jazyka si jsou jazyky více podobné? 	<p>angličtina francouzština italština němčina norština polština ruština srbština španělština</p>	<p>Písemné a mluvené materiály</p>
Lekce 3	<p>Geografie – práce s mapou</p> <p><u>Úkoly:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> → jazyky vybarvit podle jazykových rodin (barevné znázornění) → barevně zakreslit do mapy, ve kterých zemích se mluví jakým jazykem + fakultativně lze podat informace o jednotlivých zemích (jazyk, zeměpisná poloha, kultura ...) 	<p>Viz lekce 1</p>	<p>Písemné materiály</p>
Lekce 4	<p>Strom jazyků - indoevropské jazyky se zaměřením na jazyky slovanské</p> <p><u>Úkoly:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> → formou obrázku znázornit na stromě jazyků jednotlivé větve (hlavní rodina – indoevropské jazyky) → zaměření na slovanské jazyky → rozdíl mezi slovy jedné větve a výpůjčkami 	<p>Jazyky z lekce 1 + romština, vietnamština</p>	<p>Písemné a mluvené materiály</p>

1, 2, 3 ... 4000 JAZYKŮ

Vypracováno na základě francouzského originálu „1, 2, 3 ... 4000 langues“ (autoři: M. Candelier, D. Macaireová, S. Whartonová).

Tematické zadání: *Vztahy mezi jazyky*

Stupeň: *3. třída základní školy*

Užité jazyky: *angličtina, francouzština, italština, němčina, norština, polština, romština, ruština, slovenština, srbština, španělština, vietnamština*

Délka trvání: *4 x 30 – 50 minut*

PRVNÍ HODINA

Cíle:

Zaměříme se na to, jakými schopnostmi žáci disponují (znát, umět udělat) nebo jaké postoje zaujímají:

- poznat, že v psané podobě existují podobnosti mezi slovy různých jazyků
- být schopný sjednotit jazyky na základě jejich podobností mezi jednotlivými lexikálními částicemi
- vědět, že skupiny jazyků, které se podobají, tvoří to, čemu říkáme „rodiny jazyků“
- znalost tří rodin jazyků nazývaných „jazyky slovanské“, „jazyky románské“ a „jazyky germánské“ a znát jména některých jejich zástupců

Pomůcky:

- jednotlivé části věty, které jsou obsaženy v dokumentu pro učitele (příloha č.1)
- 19 kartiček:
 - 16 kartiček reprezentujících okvětní lístky s číslovkami 1-8 ve dvou jazycích - zástupce různých jazykových rodin (příloha č. 2a)
 - 2 karty nesoucí název jazyka (příloha č.2a)
 - náčrt kytičky (příloha č.2b)
- 16 karet:
 - 9 velkých karet se třemi různými okraji (3 x 3 karty), z nichž 2 nesou kytičku (přílohy č.3 - dokument pro žáky)
 - 7 karet s kytičkami bez okraje (přílohy č. 4 - dokument pro žáky)

Dětem je rozdáno 16 nastříhaných karet. Okraje buď vybarvíme nebo necháme vybarvit předem během jejich distribuce (příloha č. 3 - dokument pro žáky) tímto způsobem: modrý lem u dokumentu č. 3a, červený lem u dokumentu č. 3b a zelený lem u dokumentu č. 3c.

Průběh hodiny:

1. Uvedení v činnost

První aktivita, kterou žákům představíme, spočívá ve skladbě věty ve slovenštině (znamenající: 1, 2, 3 ... 4000 jazyků):

Jeden, dva, tri ... štyritisíc jazykov.

Větu prezentujeme formou pěti samostatných částí, jako je znázorněno v příloze č. 1 (dokument pro učitele). Můžeme říci, že se jedná o tajný dokument, který nám ukáže jedno z nejdůležitějších bohatství na světě. Vysvětlíme, že tento dokument byl nalezen kompletní, ale v několika částech.

Zadaným úkolem pro žáky bude složit danou větu ve správném pořadí a přeložit ji do českého jazyka.

Způsob práce této aktivity může být různorodý, například jako práce individuální, kolektivní, skupinová apod. Jestliže se ve třídě nachází žák mluvící tímto jazykem, učitel může popřemýšlet, jakým způsobem může lépe tohoto žáka do dané aktivity zapojit.

Žáci by měli dospět k uvědomění si možnosti, že porozuměli dané větě díky její podobnosti s naším rodným jazykem (předpokládejme, že pro valnou většinu dětí je jím právě čeština). To by mělo být hlavní funkcí této aktivity. Dále bychom měli upoutat jejich pozornost fenoménem podobnosti či odlišnosti mezi jazyky, které jsou určující v následné výzkumné části.

2. Výzkum

- Vytvořte skupiny po 3 – 4 žácích.
- Rozdejte každé skupině obrys květiny spolu s 16 „okvětními lístky“ řádně promíchanými.
- Zadejte úkol: „Složte z daných karet 2 kytičky tak, aby číslovky 1-8 stejného jazyka tvořily jednotlivé okvětní lístky a byly také ve správném pořadí.“
- Rozdejte každé skupině lístky s názvy jazyků.

- Zadejte úkol: „Přiřaďte ke každé vytvořené květině kartu s názvem jazyka, který k ní náleží.“
- ▶ Položte otázku: „Podle čeho jste se rozhodovali při sestavování kytičky? Víte, že existují i jiná písma, než písmo, které používá čeština? Víte, jak se naše písmo jmenuje? Znáte i jiné jazyky, které používají stejné písmo jako čeština? A znáte některý jazyk, který používá jiné písmo než čeština? A víte, jak se tyto písma jmenují? ...“
- Rozdejte každé skupině hru 16-ti nastříhaných karet; před distribucí karty řádně promíchat.
- Položte otázku: „Co všechno s tím můžeme dělat?“
- Vysvětlete, že každá skupina připraví návrh, který posléze představí ostatním spolužákům.

3. Syntéza – strukturace, fixace

- Každá skupina představí svůj návrh včetně odůvodnění svého výběru.
- Na závěr této etapy bychom měli dojít k těmto závěrům:
 - našli jsme 3 skupiny karet, které odpovídají jazykům, které se navzájem podobají. Můžeme tedy mluvit o „rodinách jazyků“.

Pozn.: Tady se spokojíme s povrchoвым vysvětlením pojmu rodina jazyků:

Rodina – seskupení jazyků, které se navzájem podobají. Tato problematika bude upřesněna a dále rozvinuta ve 4. lekci.

→ tyto 3 jazykové rodiny jsou:

- Jazyky germánské: němčina, angličtina, norština
- Jazyky románské: francouzština, španělština, italština
- Jazyky slovanské: polština, srbština, ruština

Pozn.: Poznatek o existenci velké rodiny jazyků zahrnující všechny tři právě objevené rodiny, tematicky nepatří do této lekce. Budou proto rozšířeny v hodině čtvrté.

→ existují i jiné druhy písma, než je latinka, jako například azbuka. Používají ji v Rusku či v Srbsku (jak jsme mohli poznat v dnešní hodině), ale také například v Bulharsku, Makedonii nebo na Ukrajině. Upozorníme, že srbština používá oba druhy písma.

Tabuľka 1.1

Rodiny	Jazyky
Geránská jazyky	švédčina, dánska, norš
Románské (latinské) jazyky	francúzština, španielčina
Slovanské jazyky	poľština, čeština, ruština

Tabuľka 1.2

Číslo	Čo môže byť kľúčom k rozlíšeniu jazykov
1	<ul style="list-style-type: none"> zvlášť na základe románskych jazykov na základe dvoch slovotvorných prvkov: <ul style="list-style-type: none"> 1 - gramatika - n 2 - gramatika - n plánovaná zmena v dvoch prvkoch slovotvorných prvkov: <ul style="list-style-type: none"> 1 - gramatika - n 2 - gramatika - n

Pomocný dokument pro učitele

V tabulce přiložené níže najdeme, kromě údajů očekávaného seskupení a rodin jazyků, ke kterým patří, systematický seznam podobností mezi číslicemi těchto 9 jazyků.

Tento soupis nemusí být použit během výzkumu žáků. Měl by pomoci vyučujícímu se připravit na vzájemné působení na žáky na závěr syntézy, pokud považuje za užitečné podrobněji vysvětlit jednotlivé situace.

Nejlepší způsob pro učitele, jak se připravit, je beze sporu vcítit se do situace žáků, tzn. sám se pokusit porovnávat jednotlivé podobnosti, bez odvolávání se na tabulku (viz níže), a až poté ověřit své hodnocení s výsledky zaznamenané v tabulce, zda „dospěl“ ke stejným závěrům.

Tabulka č.1

Rodiny	Jazyky
Germánské jazyky	němčina, angličtina, norština
Románské (latinské) jazyky	francouzština, španělština, italština
Slovanské jazyky	polština, srbština, ruština

Tabulka č.2

Číslice	Co může vést k očekávanému seskupování	Co může vést k jiným seskupováním ¹
1	<ul style="list-style-type: none">▪ začíná na <i>u</i> u románských jazyků▪ na <i>jed</i> u dvou slovanských jazyků; <i>d + samohláska + n</i>▪ písemná podoba <i>u</i> dvou germánských jazyků začíná na <i>e</i>; koncové <i>n</i>	<ul style="list-style-type: none">▪ všude: <i>samohláska + n</i>

¹ Mezi podobnostmi, které mohou vést k jiným seskupováním patří podobnosti, které upozorňují na skutečnost, že tyto 3 rodiny jazyků jsou jakousi podskupinou jedné velké rodiny: jazyky indoevropské.

Číslice	Co může vést k očekávanému seskupování	Co může vést k jiným seskupováním ¹
2	<ul style="list-style-type: none"> ▪ <i>v</i> nebo <i>w</i> za počátečním <i>d</i> u jazyků slovanských ▪ počáteční <i>d</i> (bez následného <i>v</i> či <i>w</i>) u románských jazyků ▪ germánské jazyky jsou jediné, které nezačínají na <i>d</i>; dva z těchto jazyků začínají na <i>t</i>; stejná výslovnost u angličtiny a norštiny, ale odlišná písemná forma 	
3	<ul style="list-style-type: none"> ▪ výskyt <i>i</i> nebo <i>y</i> ve slovanských jazycích i přes výskyt <i>r</i>; počáteční <i>tr</i> 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ u dvou germánských jazyků <i>t</i> na začátku slova (u dalšího podobná hláska <i>d</i>) + <i>r</i> ▪ totožnost společného kmene ve 3 rodinách je evidentní, jestliže vnímáme velmi blízkou podobnost hlásek <i>d</i> a <i>t</i> v mluveném projevu
4	<ul style="list-style-type: none"> ▪ <i>f</i> + <i>samohláska</i> + <i>r</i> na začátku u germánských jazyků ▪ <i>-atr</i> u románských jazyků; u španělštiny a italštiny stejná výslovnost přes odlišnou písemnou formu (i když velmi podobnou) ▪ sled souhlásek <i>c/č</i> + <i>t</i> + <i>r</i> u slovanských jazyků (vyslovujeme u všech <i>č</i>) 	

¹ Mezi podobnostmi, které mohou vést k jiným seskupováním patří podobnosti, které upozorňují na skutečnost, že tyto 3 rodiny jazyků jsou jakousi podskupinou jedné velké rodiny: jazyky indoevropské.

Číslice	Co může vést k očekávanému seskupování	Co může vést k jiným seskupováním ¹
5	<ul style="list-style-type: none"> ▪ počáteční <i>f</i> u germánských jazyků ▪ psané <i>cinq-</i> u románských jazyků ▪ <i>p + ie/ia + t/t'/č</i> u slovanských jazyků (typické změkčení na konci slova) 	
6	<ul style="list-style-type: none"> ▪ počáteční psané <i>s</i> u germánských jazyků; vyslovené koncové <i>-ks</i> u všech jeho zástupců (<i>s/z + samohláska + ks</i>) ▪ <i>s + e/i</i> u románských jazyků ▪ <i>šes-</i> na začátku slovanských jazyků; vyslovované koncové <i>t/t'/č</i> hodně podobné 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ všude počáteční <i>s/š + e/i</i>
7	<ul style="list-style-type: none"> ▪ psané počáteční <i>s</i> u germánských jazyků ▪ velmi výrazná podobnost pro dva románské jazyky (<i>s + samohláska + t</i>) ▪ velmi výrazná podobnost uvnitř třech slovanských jazyků: tři souhlásky, které následují, jsou stejné: (<i>s – d – m</i>) 	

¹ Mezi podobnostmi, které mohou vést k jiným seskupováním patří podobnosti, které upozorňují na skutečnost, že tyto 3 rodiny jazyků jsou jakousi podskupinou jedné velké rodiny: jazyky indoevropské.

Číslice	Co může vést k očekávanému seskupování	Co může vést k jiným seskupováním ¹
8	<ul style="list-style-type: none"> ▪ <i>t</i> u germánských jazyků ▪ <i>o</i> + <i>souhláska</i> + <i>o</i> u dvou románských jazyků ▪ velmi výrazná podobnost uvnitř třech slovanských jazyků: tři souhlásky, které následují, jsou stejné: (<i>o – s – m</i>) 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ <i>t</i> u germánských a románských jazyků

¹ Mezi podobnostmi, které mohou vést k jiným seskupováním patří podobnosti, které upozorňují na skutečnost, že tyto 3 rodiny jazyků jsou jakousi podskupinou jedné velké rodiny: jazyky indoevropské.

Tabulka č. 3

Rodiny jazyků	Čísla, která napomáhají jejich vytvoření							
	1	2	3	4	5	6	7	8
germánská	x		x	x		x		
románská	X	x	x	X	X	x	X	x
slovanská	X	X	X	X	x	X	x	X

Souhrnně lze říci, že jazyky, jejichž seskupení by mělo být nejjednodušší, jsou jazyky slovanské (navíc s přihlédnutím k tomu, že čeština také patří do této rodiny).

Jazyky románské lze také jednodušeji seskupit, především díky číslovkám 1, 4, 5 a 7.

Jazyky germánské vycházejí z této tabulky nejobtížněji. Žádná z číslovek není tak evidentní, nápovědy/znaky nejsou tak jasné jako u ostatních jazykových rodin. Přesto i zde můžeme určité podobnosti nalézt. A pokud ne, zbývá nám dojít ke správnému řešení jednoduchou eliminací jednotlivých číslic.

Terminologické poznámky:

Pojem „rodiny“ nezpůsobuje sám o sobě problém. „Rodina“ v daném slova smyslu obsahuje podobnost, příslušnost ke skupině mající společný původ. Můžeme ho proto používat.

Přesto jev, který nazýváme „rodiny“ nesmí vést k závěru, že slovanština je „matka“ všech slovanských jazyků (či latina „matka“ románských jazyků). Čeština (polština, slovenština ...) nevznikla jednoho krásného dne ze slovanštiny. To odporuje dvěma známým skutečnostem vývoje jazyků:

→ Na jedné straně, cesta ze slovanštiny v češtinu (slovenštinu, polštinu ...) probíhala postupně, kontinuálně, kde nemůžeme pevně určit hranice.

→ Na druhé straně, čeština (polština, slovenština ...) není odlišný celek ve stejném smyslu, kde dítě je jiná osoba než jeho matka. Je to výsledek vývoje slovanštiny, ve zvláštní situaci (čeština se vyvíjela po staletí působením jiných jazyků a nářečí). Spíše než potomek slovanštiny je to slovanština, která se rozvíjela.

V poměru slovanština a čeština se vyhneme termínům „jazyk-matka“ a „jazyk-dítě“. Budeme používat výrazy, jako jsou tyto:

- ❖ slovanština se **přetvořila/přeměnila** v češtinu
- ❖ čeština je výsledkem proměny/vývoje ze slovanštiny
- ❖ čeština je **odvozena** ze slovanštiny
- ❖ čeština **pochází** ze slovanštiny

nebo být pozorný na tyto výklady/interpretace (což zjistíme v hovoru s žáky):

- ❖ slovanština **dala** češtinu (stejně jako: modrá a žlutá dá zelenou)
- ❖ čeština **vychází** ze slovanštiny
- ❖ čeština **pochází** ze slovanštiny

Pozn.: V zásadě nebudeme mluvit o původu jazyků v první hodině. Ale v případě, že k tomu budeme navedeni dotazy žáků, je dobré je na to upozornit již od počátku.

DRUHÁ HODINA

Cíle:

Zaměříme se na to, jakými schopnostmi žáci disponují (znát, umět udělat) nebo jaké postoje zaujímají:

- rozpoznat, že ve zvukové formě existují podobnosti mezi jednotlivými slovy různých jazyků
- být schopný seskupit jazyky podle zjištěných podobností mezi jednotlivými lexikálními jednotkami, jak v psané, tak i zvukové podobě
- vědět, že mezi různými zvuky v rámci jednoho jazyka existují zvuky, které si jsou podobné, a takové, které si jsou podobné méně
- vědět, že slova, která pocházejí z jazyka stejné rodiny, se často podobají více ve zvukové podobě než v podobě psané

Pomůcky:

- 16 karet s květinami z předchozí lekce, rozdělené do tří jazykových rodin
- kazeta „1, 2, 3 ... 4000 jazyků“
- přílohy č.5 a 6 - dokumenty pro učitele

Průběh hodiny:

1. Uvedení v činnost

- Rozdělte žáky do stejných skupin jako v minulé hodině a požádejte je, aby si rozprostřeli karty s květinami tak, aby každý alespoň část viděl.
- Vyzvěte jednoho z žáků, aby nahlas přečetl 4 první číslice z jedné karty (vyberte španělštinu) aniž by ostatním skupinám prozradil, o který jazyk se jedná. Poté se zeptejte celé třídy, zda vědí, který jazyk slyšeli.
- Poznamenejte, že v tomto případě můžeme váhat, (neboť se může jednat o jiný románský jazyk), protože neznáme správnou výslovnost. (Jestliže žáci pochybují o správné výslovnosti svého spolužáka, pak se jich můžete zeptat, jak by to vyslovovali oni.)

Přechod k výzkumné části probíhá shrnutím toho, co již bylo řečeno: „Nemůžeme u neznámého jazyka dopředu vědět, kterým zvukům odpovídají psané částice. To lze pro čísla květin, se kterými jsme pracovali dříve.“ Naznačte, co bude následovat: „Za chvíli si některé tyto číslovky poslechneme, ale nejdříve si procvičíme poslech malou hrou v českém jazyce.“

2. První část výzkumu (činnost typu „jazykolam“)

- Rozpusťte jednotlivé skupiny – práce celé třídy společně.
- Vyvěste na tabuli „přílohu č.5a - dokument pro učitele“ a vyzvěte žáky, aby se pokusili text přečíst.

Nechte vyzkoušet celou třídu, aby si každý sám vyzkoušel, jak je to obtížné.

- Poté nechte poslechnout část kazety, kde uslyšíme rodilého mluvčího, a nechte žáky si to vyzkoušet, ... a neuspět!

Nechte žáky spontánně reagovat a povzbuďte je případnými poznámkami směřujícími k vysvětlení důvodů obtížnosti...

- Vyvěste dokument pro učitele (příloha č.5b) - a dejte pokyn, aby vyslovovali tento text, „který se trochu podobá textu předchozímu“.

Naznačte, že výslovnost je o hodně snazší a požádejte, aby vysvětlili proč:

► „dva zvuky „s“ a „š“ si jsou velice blízké („vyslovují se téměř stejně“), a proto si je pleteme. Ve druhé větě je méně zvuků, které se „vyslovují téměř stejně“ a proto se pleteme méně.

- Pokuste se jasně vysvětlit, že ve všech zvucích jednoho jazyka existují zvuky, které se podobají, a zvuky, které se podobají méně.

3. Druhá část výzkumu

- Zachovejte uspořádání třídy jako celku.
- Vyvěste dokument pro učitele (příloha č.6a) („germánská rodina, 6“) a nechte poslechnout odpovídající část kazety (čísllovka „6“ ve třech germánských jazycích – němčině, angličtině, norštině - 2x zopakováno). Vyvolejte reakce žáků dvěma otázkami, které postupně položíte, ve dvou rozdělených etapách:

? Co bys takto nevyslovil ?

? Podobají se tato slova navzájem spíše ve zvukové formě nebo ve formě psané ?

⇒ Snažíme se dosáhnout následujících postřehů:

→ na konci slova slyšíme „ks“ i když psaná podoba je v každém jazyce jiná („chs“ v němčině, „x“ v angličtině, „ks“ v norštině)

→ počáteční „s“ vyslovíme jako „z“ v němčině

- Vyvěste dokument pro učitele (příloha č.6b) („germánská rodina, 4“) a pusťte odpovídající část kazety (číslovka „4“ ve třech germánských jazycích – němčině, angličtině, norštině - 2x zopakováno). Vyvolejte reakce žáků stejnými dvěma otázkami, pokud bude potřeba.

⇒ Snažíme se dosáhnout následujících postřehů:

→ počáteční *f* v psané podobě zůstává stejné u všech třech jazyků i v podobě sluchové

→ *i* vyslovíme jako *i* v norštině

→ vyslovené německé *ü* zní podobně jako norské *i*

→ u všech třech jazyků slyšíme *f* + *samohláska* + *r* (v norštině ještě zakončeno samohláskou)

- Vyvěste dokument pro učitele (příloha č.6c) („románská rodina, 5“) a pusťte odpovídající část kazety (číslovka „5“ ve třech románských jazycích – francouzštině, španělštině, italštině - 2x zopakováno). Nechte mluvit žáky (kteří budou jistě reagovat stejně jako v předchozích cvičeních).

⇒ Snažíme se dosáhnout následujících postřehů:

→ počáteční „c“ slyšíme jako „s“ ve francouzštině a španělštině; hlásku „č“ slyšíme v italštině

→ psané „q“ slyšíme takto vyslovené pouze v italštině, ve francouzštině a španělštině ho slyšíme jako hlásku „k“

→ v tomto případě je podobnost výraznější v podobě psané!

Přesto vysvětlíme, že zvuky zůstávají i tak velmi blízké, i když jsou rozdílné. Poznali jsme již zvuky „s“ a „š“ (na začátku hodiny), na kterých jsme si ukázali, že nejsou tolik rozdílné.

- Vyvěste dokument pro učitele (příloha č.6d) („slovanská rodina“, 6) a pusťte odpovídající část kazety (číslovka „6“ ve třech slovanských jazycích – polštině, srbštině, ruštině - 2x zopakováno). Nechte opět mluvit žáky.

⇒ Snažíme se dosáhnout následujících postřehů:

- slyšíme „š“ na začátku každého slova i když v polštině vidíme písmeno „s“
 - proto se polské slovo s ostatními dvěma více podobá ve zvukové než psané podobě
 - výslovnost všech slov podobná s češtinou (především v srbštině a ruštině)
- Poznamenejme, že tyto dva zvuky „š“ a „s“ jsou velmi blízké, jak jsme mohli vidět v minulé aktivitě a tak velice dobře poznáme příbuznost těchto tří slov.

4. Syntéza – strukturace, fixace

Pokusíme se srozumitelně vyjádřit následující body:

- jak jsme se již v rámci tohoto programu dozvěděli, v jiných jazycích nenajdeme pro stejná písmena stejné zvuky jako v českém jazyce
- slova pocházející z jazyků stejné rodiny se velmi často podobají spíše ve zvukové formě než v psané
- i tak se vyskytují případy, kde je větší podobnost v psané podobě než ve zvukové, ale to je vzácnější

Zastavíme se na dvou posledních bodech, abychom upřesnili, že jazyky jsou nejdříve mluvené, a že písmo přichází později (ostatně existuje ještě mnoho jazyků, které nemají psanou podobu). A když jazyky vznikají, aby vytvořily rodiny, vznikají nejprve v mluvené podobě, ne písemné).

Pozn.: Bude obtížné být na této úrovni konkrétnější, neboť by bylo dobré nejdříve objasnit pojem společného jazykového původu (jako je slovanština pro slovanské jazyky), což žáci již mohou považovat za domněnku/domnívat se, ale rozvinutou později. ... Rovněž se nesnažíme hned vysvětlit, že existují případy, kde je písmo podobnější než zvuky (to můžeme popřípadě zmínit na závěr čtvrté hodiny).

Snažíme se taktéž přeformulovat poslední zjištění:

- Některé zvuky jsou si bližší než jiné. To jsme již viděli na případu hlásek „š“ a „ž“.
Když se slova liší zvuky, které jsou si blízké, je zde velká možnost, že i tak pocházejí z jazyka stejné rodiny.

Pozn.: Na konci kazety najdeme kompletní nahrávku číslic 1-8 pro všechny jazyky.
Můžeme si ji později poslechnout, pokud mají žáci zájem.

TŘETÍ HODINA

Cíle:

- umět alespoň přibližně zakreslit do mapy Evropy jednotlivé rodiny jazyků (jazyky slovanské, románské i germánské)
- vědět, že nemůžeme zaměňovat jazyk a zemi: tentýž jazyk může být jazykem ve více zemích, stejně tak jako může být více jazyků v jedné zemi
- vědět, že v důsledku toho existují stále případy, kdy se hranice mezi jazyky a hranice mezi zeměmi úplně neshodují

Pomůcky:

- 3 série karet – květin zhotovených v první hodině
- mapa Evropy ve formátu A4 pro každou skupinu žáků (příloha č.7 - dokument pro žáky)
- mapa Evropy ve formátu A3 (vytvořená na základě předešlého originálu)

Průběh hodiny:

1. Uvedení v činnost

- Rozdělte žáky do skupin.
- Požádejte je, aby v předešlých dokumentech (z první hodiny) našli jména jazykových rodin a jména jazyků, o kterých jsme se již zmínili.
- Zeptejte se žáků, zda vědí, ve kterých zemích se těmito jazyky mluví.

2. Výzkum

- Po několika odpovědích na předcházející otázku, rozdáme žákům dokument pro žáky (příloha č.7) - mapa Evropy ve formátu A4.
- Vyzvěte žáky k následujícím úkolům (v dodržném pořadí):
 - Napište na lístečky, k tomuto účelu připravené, jména jazyků, s nimiž jsme se setkali v první hodině (jazyky na kytíčkách: polština, srbština, ruština, francouzština, španělština, italština, angličtina, němčina, norština; + slovenština, čeština).

- Vybarvěte mapu podle doporučení (ve třech barvách: červená barva pro jazyky germánské, modrá pro jazyky románské a zelená pro jazyky slovanské).

Vysvětlíme, že tato mapa nepředstavuje všechny jazyky, kterými se mluví v těchto oblastech ... to by bylo příliš komplikované!

Procházíme třídou, abychom si všimli následujících bodů:

- *Všimáme si také toho, zda žáci vybarvují správně:*
 - *příslušné části Švýcarska červeně (sever a střed), modře (západ, francouzština) a také modře (jih, italština)*
 - *území na severu Itálie červeně (Jižní Tyrolsko, kde se mluví jistou němčinou)*
 - *frankofonní část Belgie modře*
- *Tři baltské země, Finsko, malá část Gruzie (viditelná na severu Turecka), Turecko (evropská i asijská část), Řecko a Albánie jsou země, které nemusí být vybarveny*

3. Syntéza – strukturace, fixace

- Často se v jedné zemi mluví více jazyky (připomeneme, že pro zjednodušení jsme na mapě neukazovali, že se může vyskytovat i více jazyků na jednom a tomtéž místě).
- Stejně tak často můžeme jeden jazyk nalézt ve více zemích.
- Nesmíme proto zaměňovat pojmy „jazyk“ a „země“.
- Existuje více míst na mapě Evropy, kde hranice mezi zeměmi nesouhlasí s hranicemi mezi jazyky či rodinami jazyků.
- Na mapě se objevují místa, která nejsou vybarvená. To znamená, že jazyky, jimiž se zde mluví, nepatří do žádné ze tří zmíněných jazykových rodin. Existují tudíž i jiné jazykové rodiny

Dodatek:

Nechte vytvořit mapu ve formátu A3, kterou necháme vystavenou ve třídě.

- Můžeme svázat lístečky s místy, kde se těmito jazyky mluví, barevnými provázky (barvy třech jazykových rodin).

ČTVRTÁ HODINA

Cíle:

Zaměříme se na to, jakými schopnostmi žáci disponují (znát, umět udělat) nebo jaké postoje zauímají:

- vědět, že rodiny jazyků jsou tvořeny jazyky, které se vyvinuly ze stejného jazykového původu, tedy ze stejného jazyka
- vědět, že slovanské jazyky vycházejí ze slovanštiny
- vědět, že rodiny jazyků se mohou slučovat v rodiny ještě větší
- vědět, že jazyky románské, germánské a slovanské jsou součástí rodiny rozsáhlejší, tzv. „rodiny indoevropské“, které se nacházejí v Evropě, na Středním Východě a v Indii
- vědět, že si nesmíme plést:
 - ❖ případy *vypůjček*, které se týkají určitých slov „přejatých“ z jednoho jazyka do druhého
 - ❖ a případy, kde můžeme mluvit o *jazykových rodinách*; to jsou případy, ve kterých se jednotlivé jazyky podobají
- vědět, že mnoho odborníků přichází s domněnkou jediného jazykového původu, který by byl východiskem pro všechny rodiny jazyků (a tudíž všechny jazyky) celého lidstva

Pomůcky:

- znázornění tří jazykových rodin formou větví (přílohy č.8 a,b,c - dokument pro třídu)
- přehled číslovky „3“ v norštině, italštině a srbštině (příloha č.9a - dokument pro třídu) a ve vietnamštině a romštině (příloha č.9b - dokument pro třídu)
- znázornění jazyků indoevropských formou velké větve (příloha č.10 - dokument pro třídu)
- kazeta se zvuky

Průběh hodiny:

1. Uvedení v činnost

Práce ve třídě ve skupinách

- Připomeneme 3 rodiny jazyků, které jsme již viděli: „*Jak se jmenují?*“
- Zeptejte se, zda žáci vědí, proč se slovanské jazyky jmenují právě slovanské.
 - ▶ Jsou to jazyky, které „pocházejí“ ze slovanštiny, které „vzešly“ ze slovanštiny...

(viz poznámky v podpůrném dokumentu pro učitele z první hodiny). Zdůrazněte pojem vývoj jazyků: jazyky se vyvíjejí, mění se v jiné jazyky. To vše probíhá velmi pomalu. Když jsou rozdíly s výchozím jazykem dostatečně veliké, můžeme tento jazyk považovat za nový...

- Nechte vyznačit skupinu jazyků slovanských (zelená barva) na mapě vytvořené ve třetí hodině. Ukažte, že jednotlivá místa jsou jedna od druhých více či méně vzdálena.

Položte otázku: „Můžeme podle této mapy říci, proč jazyky pocházející ze slovanštiny, jsou často odlišné jedny od druhých?“

▶ Slovanština se vyvíjela po dlouhá staletí. Vlivem migrace obyvatelstva se rozprostřela až na dnešní území. V každé z těchto oblastí se jazyk vyvíjel odlišně, promícháváním s jazykem místním. Každý jazyk se tudíž vyvíjel svým způsobem.

- Vyvěste přílohu č. 8a a popište obrázek:

Jeden jazyk (jako například slovanština) připomíná větev stromu, který se velice pomalu, tak jak plyne čas, rozvětňuje.

Abychom lépe viděli, proč považujeme jednotlivé rodiny za rodiny, připomeneme si číslovky, které jsme viděli na květinách.

Správně upřesněte, že neexistuje pouze tento způsob výkladu. Vyhněte se „doslovného“ výkladu při vysvětlování:

- ❖ počet větví neodpovídá skutečnému počtu slovanských jazyků: patří jich sem daleko více, velký počet jazyků, které existují pouze v jedné oblasti (jako například ve Francii - korsičtina)

❖ pořadí, ve kterém jsou seřazeny, nemá význam (zvláště nepředstavuje dobu, kdy byl jazyk odtržen od společné větve jako je slovanština)

- Zeptejte se žáků, zda vědí, proč nazýváme zbylé dvě rodiny jazyků „jazyky germánské“ a „jazyky románské“.

Pokud jsme to již nezmínili v předcházejících hodinách, pak poznamenáme, že jazyky románské se také někdy nazývají jazyky latinské.

Zeptejte se, zda někdo ví proč.

► I zde je jeden jazyk, z jehož původu pocházejí všechny jazyky dané rodiny: *latina* pro jazyky románské a *germánština* pro jazyky germánské.

2. Výzkum

Práce ve třídě ve skupinách

- Vysvětlete: „Vezmeme číslovku 3. Uslyšíte ho v 5 jazycích. Mezi nimi budou 3 jazyky, které již znáte – jeden jazyk z každé rodiny. Dva další jazyky nejsou součástí žádné z nich.“

Yvčeste dokument pro třídu (příloha č.9a). Řekněte žákům, ať si na prázdny papír napíšu do sloupců vedle sebe názvy těchto tří jazyků tak, aby si mohli vždy poznamenat, až ho uslyší (zda je to první jazyk, který slyší, druhý, třetí...).

Poznamenejte, že si můžeme pomoci tím, co vidíme napsané, ale upozorněte, že víme, že písmo ne vždy odpovídá tomu, co slyšíme.

- Ještě jednou upřesněte zadání: „Poznamenejte si pod nápis jazyk „první“ (jazyk), „druhý“, „třetí“, „čtvrtý“ nebo „pátý“, podle toho, kdy ho uslyšíte. Uslyšíme: „první slovo“, poté číslovku dvakrát za sebou; „druhé slovo“, poté opět číslovku dvakrát za sebou ...“

Nechte poslechnout kazetu.

Aktivita je nahrána dvakrát. Nechte žáky poslechnout kazetu podruhé, aby si mohli své odpovědi zkontrolovat.

- Společná oprava (správné odpovědi: italština = první jazyk; norština = pátý jazyk; srbština = třetí jazyk; vietnamština = druhý jazyk; romština = čtvrtý jazyk)
- Nechte poslechnout pokračování kazety (kde si znovu poslechneme romštinu a vietnamštinu).

italština, vietnamština, srbština, romština, norština

Vyvěste dokument pro třídu (příloha č.9b) – číslovka „3“ v romštině a ve vietnamštině.

- Nechte mluvit žáky: Mohli bychom se splést v těchto třech jazycích, které známe (norština, italština a srbština)? A s těmi ostatními?

(Jestliže se žáci ptají na informace ohledně romštiny a vietnamštiny, požádáme je o strpení do konce hodiny, abychom nepřerušovaly započatou práci.)

- Dodejte: mohli bychom vzít daleko více slov (jiná čísla, ale také jiná slova, z celé slovní zásoby). A došli bychom ke stejnému závěru:
 - ▶ Jednotlivé jazyky v rámci jedné rodiny se často podobají.

Stanovte hypotézu, podle níž tyto podobnosti značí, že tyto tři rodiny tvoří jednu větší rodinu, která seskupuje více menších rodin. Na závěr upozorněte, že tuto velkou rodinu jazyků nazýváme „**jazyky indoevropské**“.

- Položte otázku: Proč tyto jazyky nazýváme jazyky „indo“ – „evropské“. Mohou se objevit dvě odpovědi, které potvrdíme za správné:
 - ⇒ tyto jazyky nacházíme v Evropě a v Indii; eventuelně hned ukažte na mapě, kde Indie leží (pozor na: to jsou jazyky Indiánů! Kterých Indiánů? – také pozor na „jazyk hindský“, který neexistuje!);
 - ⇒ vycházejí ze stejného jazyka, který se jmenuje „indo-evropština“

Pokud se ani jedno z těchto hledisek nevyskytne (což se opravdu může stát), naved'te žáky k diskusi, například takto:

- ❖ opět zdůrazněte tato dvě slova „indo“ – „evropský“
- ❖ otázkou „jak můžeme vysvětlit, že tyto rodiny jazyků tvoří součást stejné rodiny? Neměli bychom hledat stejné vysvětlení jako pro jazyky slovanské, latinské, germánské? Jak jsme vysvětlili, že tyto jazyky patří do jedné rodiny?“

3. Syntéza – strukturace, fixace

Práce ve třídě ve skupinách

3.1 Co se týče rodiny indo-evropské

- Stavba rodiny „indo-evropské“ formou stromečkovitosti (rozvětveného stromu).
 - ❖ Vyzvěte žáky, aby pozorně sledovali celý proces (co budeme dělat), aby na závěr mohli vysvětlit, proč jsme to dělali.
 - ❖ Vyvěste přílohu č.10.

- Požádejte žáky, ať popíší tyto větve.

(Pozn.: Vyvarujte se pojmu „kmen“ pro indoevropské jazyky.)

Snažte se dospět k těmto výsledkům:

- ❖ Umístili jsme tři rodiny na větve jejich „velké rodiny“, rodiny indoevropské.
- ❖ Na indoevropské rodině je více větví. Je zde bez pochyby více jazyků, které sem patří.
- ❖ Nevidíme místo pro jazyky, které nejsou součástí jazyků indoevropských.
- ❖ Nevíme, zda indoevropština představuje strom nebo silnou větev velkého stromu.
- ❖ Jinak řečeno, nevíme, zda indoevropština spolu s ostatními jazyky (jako romština a vietnamština) jsou součástí rozdílných stromů, či zda všechny jazyky jsou součástí jedné veliké rodiny (tzn. zda všechny jazyky pocházejí z jednoho jediného jazyka) ...

3.2 Co se týče způsobu seskupování do rodin

Je samozřejmě vhodné formulovat důvody seskupení do „rodin“ více méně velkých či malých stejně, jako rozlišování mezi podobnostmi způsobenými výpůjčkami a podobnostmi způsobenými příslušností jedné rodiny.

- Zeptejte se žáků, zda si myslí, že francouzština se podobá spíše španělštině či norštině (nebo polština více slovenštině než němčině?)

► Jazyky, které náleží do stejné „malé“ rodiny si jsou velice podobné. Když jsou součástí větší rodiny, jsou si stále ještě hodně podobné, ale méně než v prvním případě.

- Jestliže dva jazyky mají některá slova podobná, jako například „sport“, „káva“, „televize“ nebo „fotbal“..., musí nutně znamenat, že pocházejí ze stejné rodiny?

► Když jazyk obsahuje pouze pár výrazů, které se podobají jinému jazyku, neznamená to, že tyto jazyky patří do stejné rodiny. Jednoduše se jedná o výpůjčky (slova přejatá), způsobená tím, že lidé mluvící různými jazyky se v minulosti potkávali v různých časových obdobích.

► Pouze když je podobností s daným jazykem více, pak se může jednat o společnou rodinu jazyků.

4. Jediná rodina jazyků ...

- Jestliže si žáci znovu nekladou otázku, povzbudíme je: Tvoří všechny odlišné rodiny jazyků jednu jedinou velkou rodinu? To znamená: Pocházejí všechny jazyky na světě z jednoho jediného jazyka?
- Prozradte, že většina vědců si dnes myslí, že je to tak. Také si myslí, že pro to mají důkazy, protože se tím již dlouho zabývají.

Popis nahrávky

hodina 2	Jazykolam 6 ve třech jazycích germánských 4 ve třech jazycích germánských 5 ve třech jazycích románských 6 ve třech jazycích slovanských	Sčeš si vlasy z čela... němčina, angličtina, norština (2x) němčina, angličtina, norština (2x) francouzština, španělština, italština (2x) polština, srbština, ruština (2x)
hodina 4	3 v pěti jazycích 3 ve dvou jazycích	(Každé slovo je opakováno 2x): italština, vietnamština, srbština, romština, norština (2x) romština, vietnamština
dodatek	Číslovky 1 – 8 ve všech 9 jazycích z první hodiny	němčina, angličtina, norština, polština, srbština, ruština, francouzština, španělština, italština

6. Přílohy k didaktickému materiálu 1. 2. 3 ... 4000 jazyků

dva,

Jeden,

štyřtisíc

tri ...

jazyko

dva,

Jeden,

štyritisíc

tri ...

jazykov.

italština

ruština

1 uno

1 один

2 due

2 два

3 tre

3 три

4 quattro

4 четыре

5 cinque

5 пять

6 sei

6 шесть

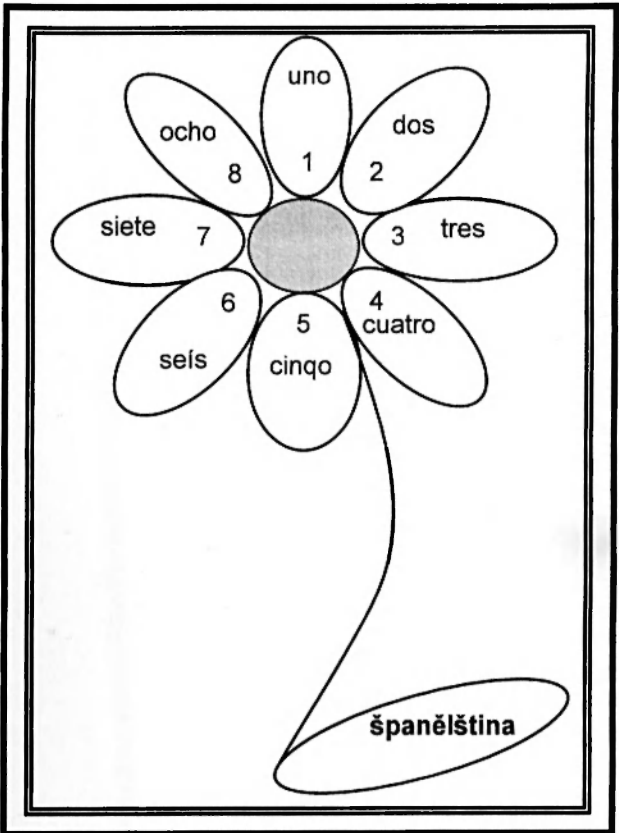
7 sette

7 семь

8 otto

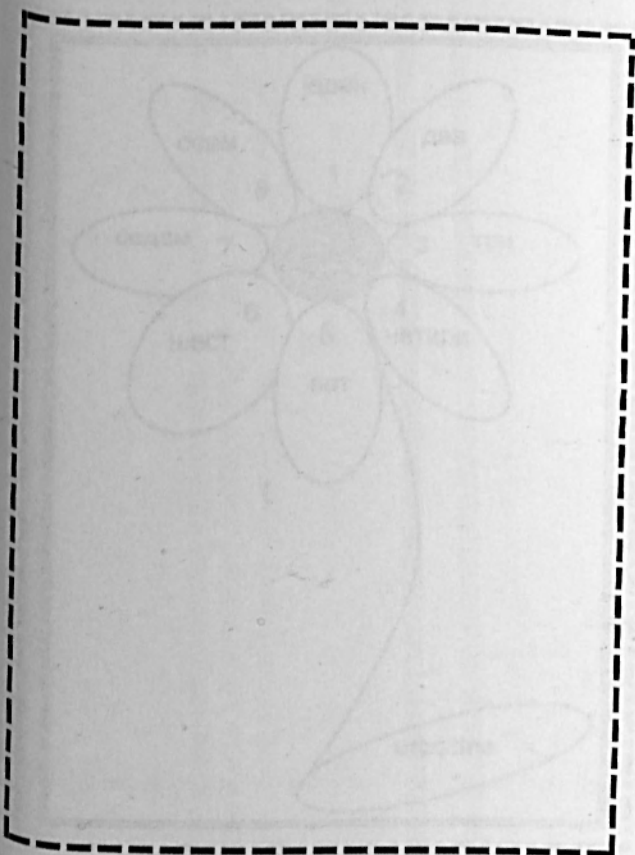
8 восемь



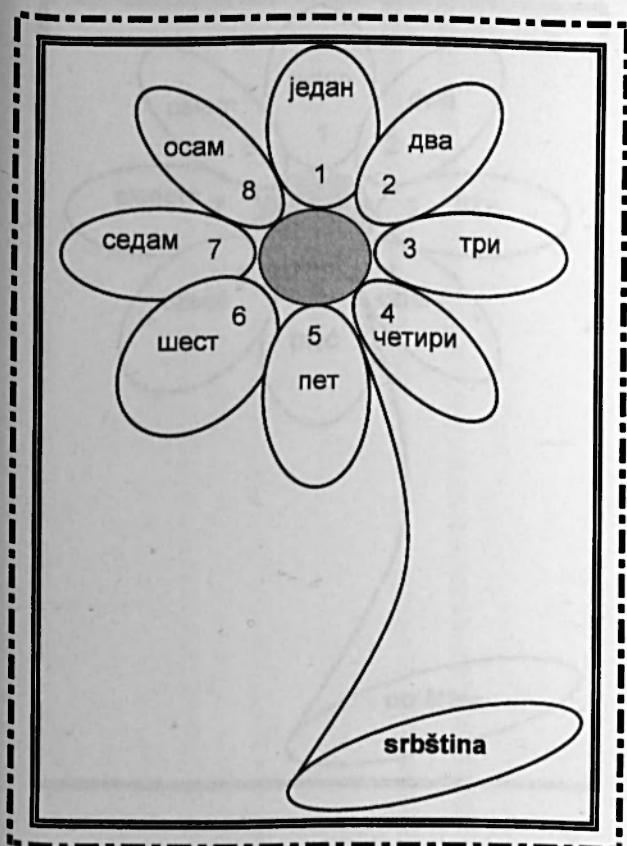
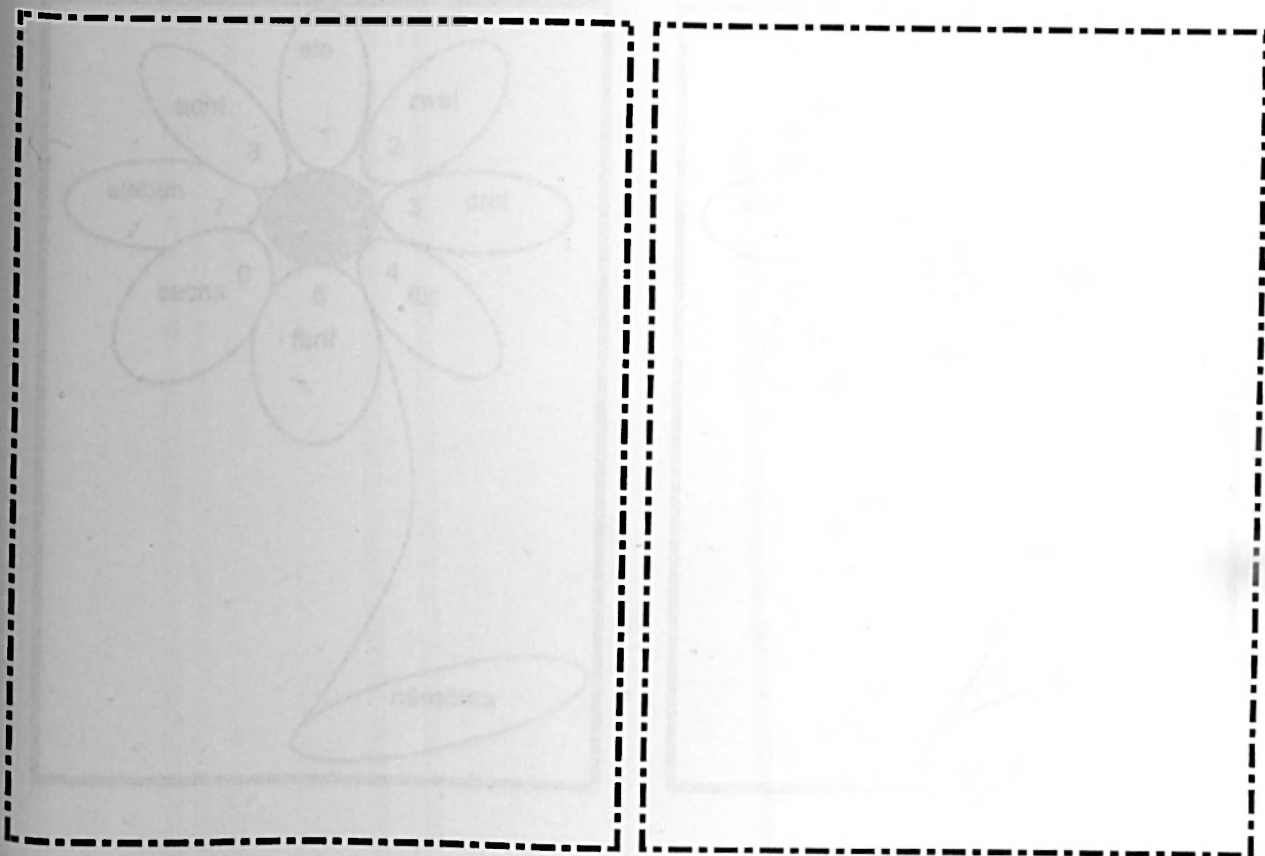


Příloha č. 3b - dokument pro žáky

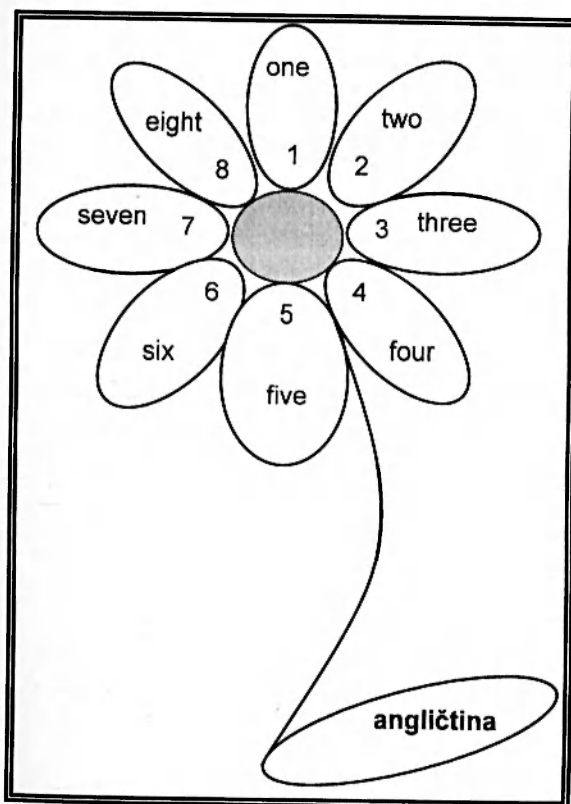
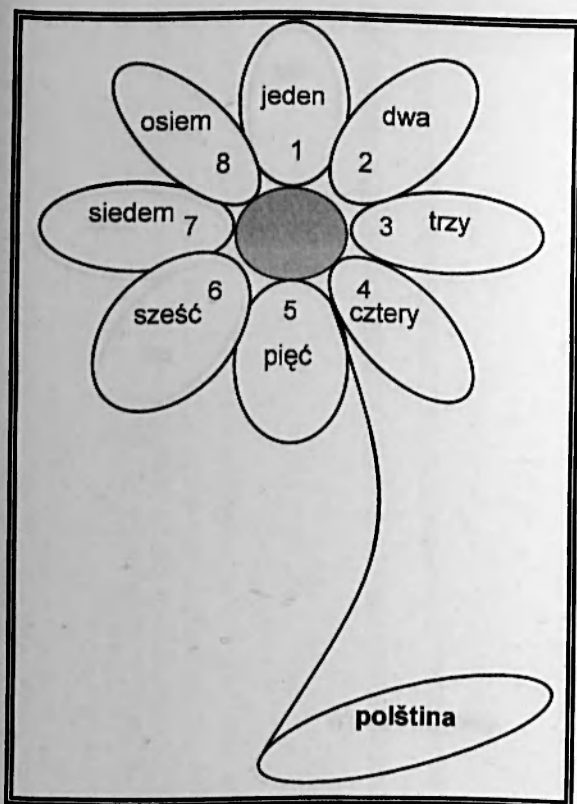
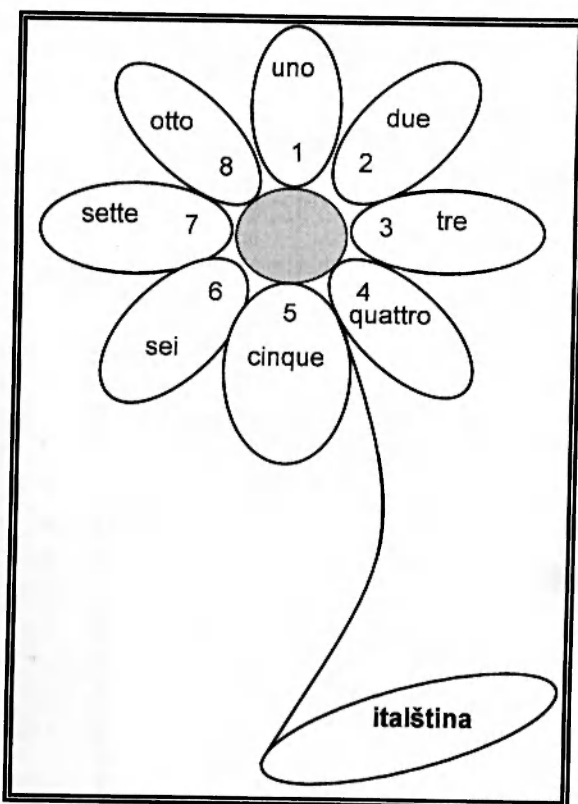
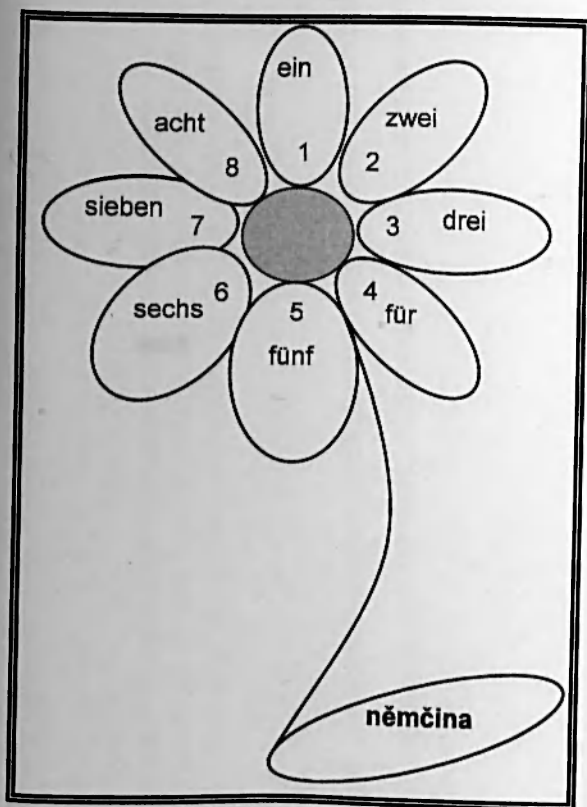
Two large, empty rectangular boxes with dashed borders, intended for student work. The boxes are positioned side-by-side at the top of the page.



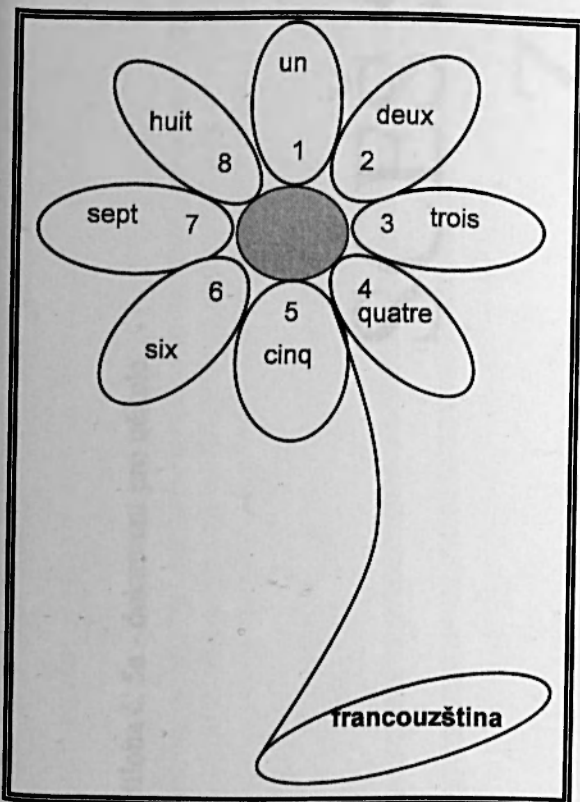
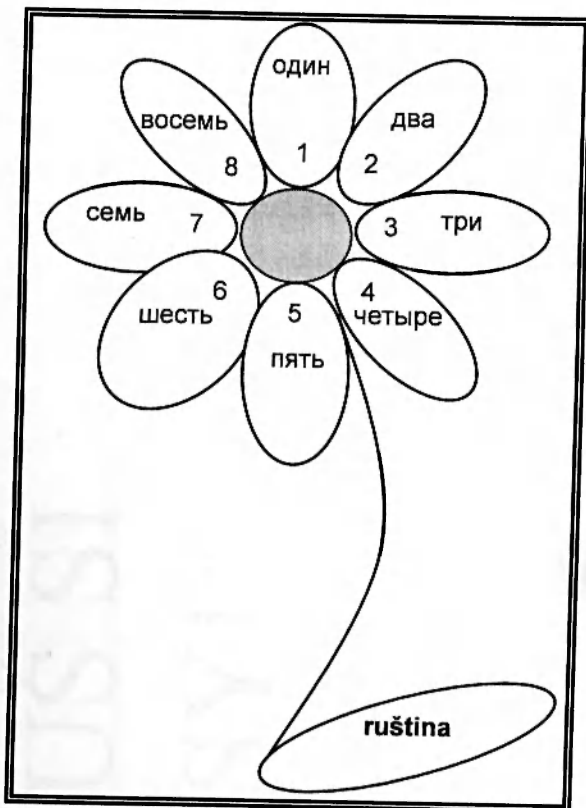
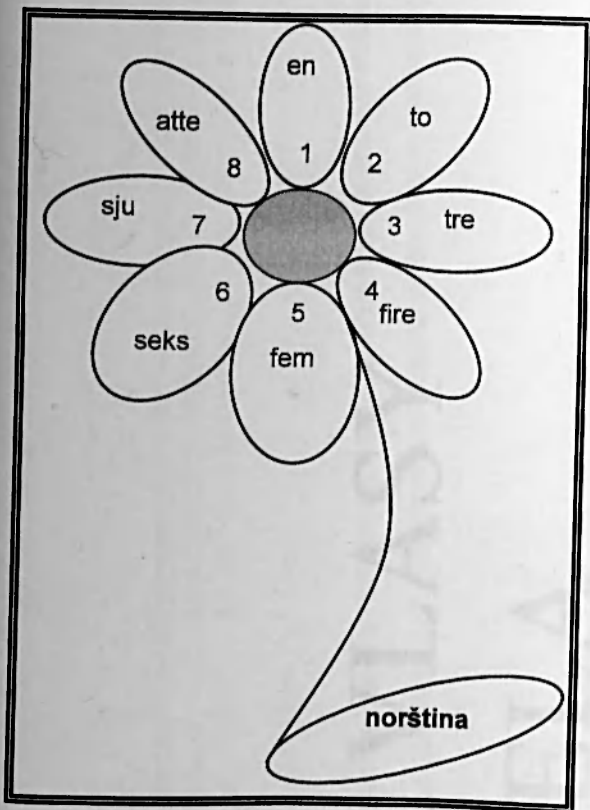
Пříloha č. 3c - dokument pro žáky



Příloha č. 4a - dokument pro žáky



Příloha č. 4b - dokument pro žáky



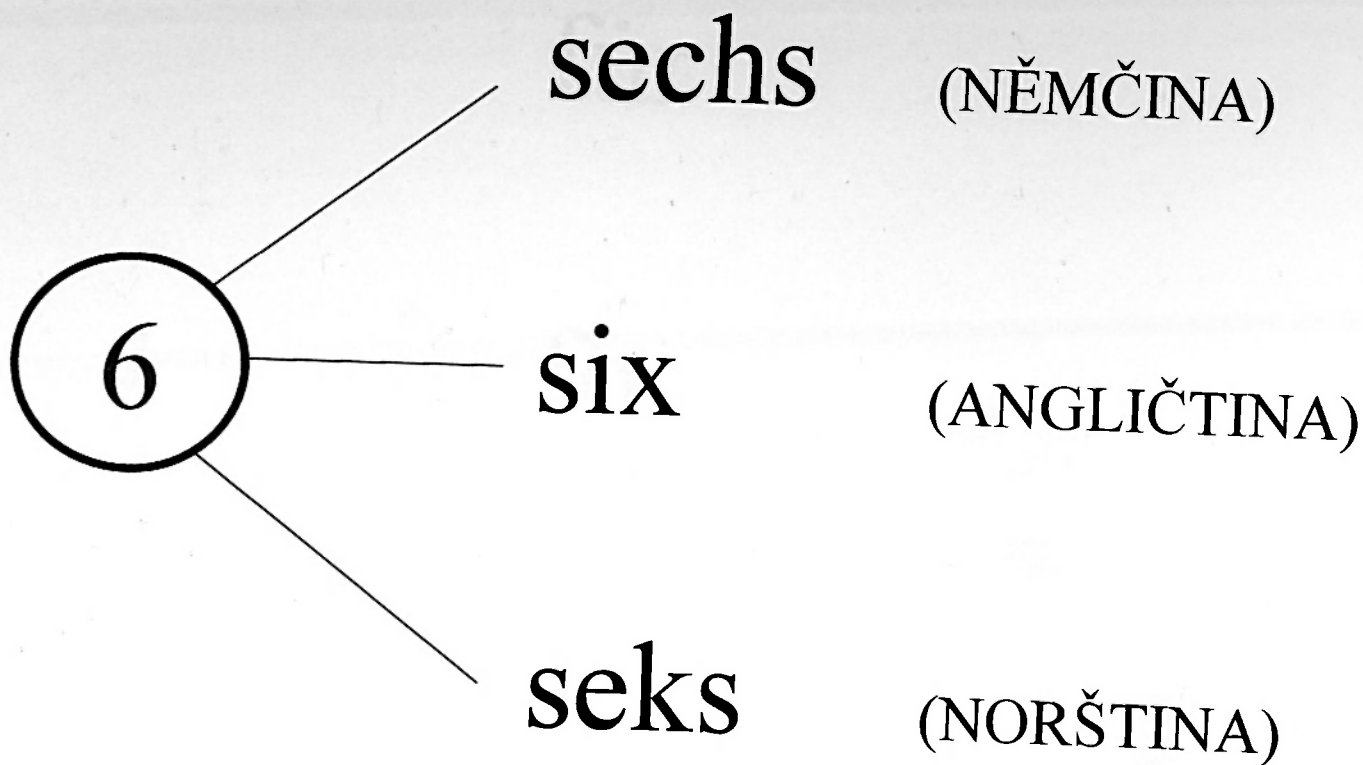
SČEŠ SI VLASY
Z ČELA
A OSUŠ SI
ŠOSY!

GERMÁNSKÁ RODINA

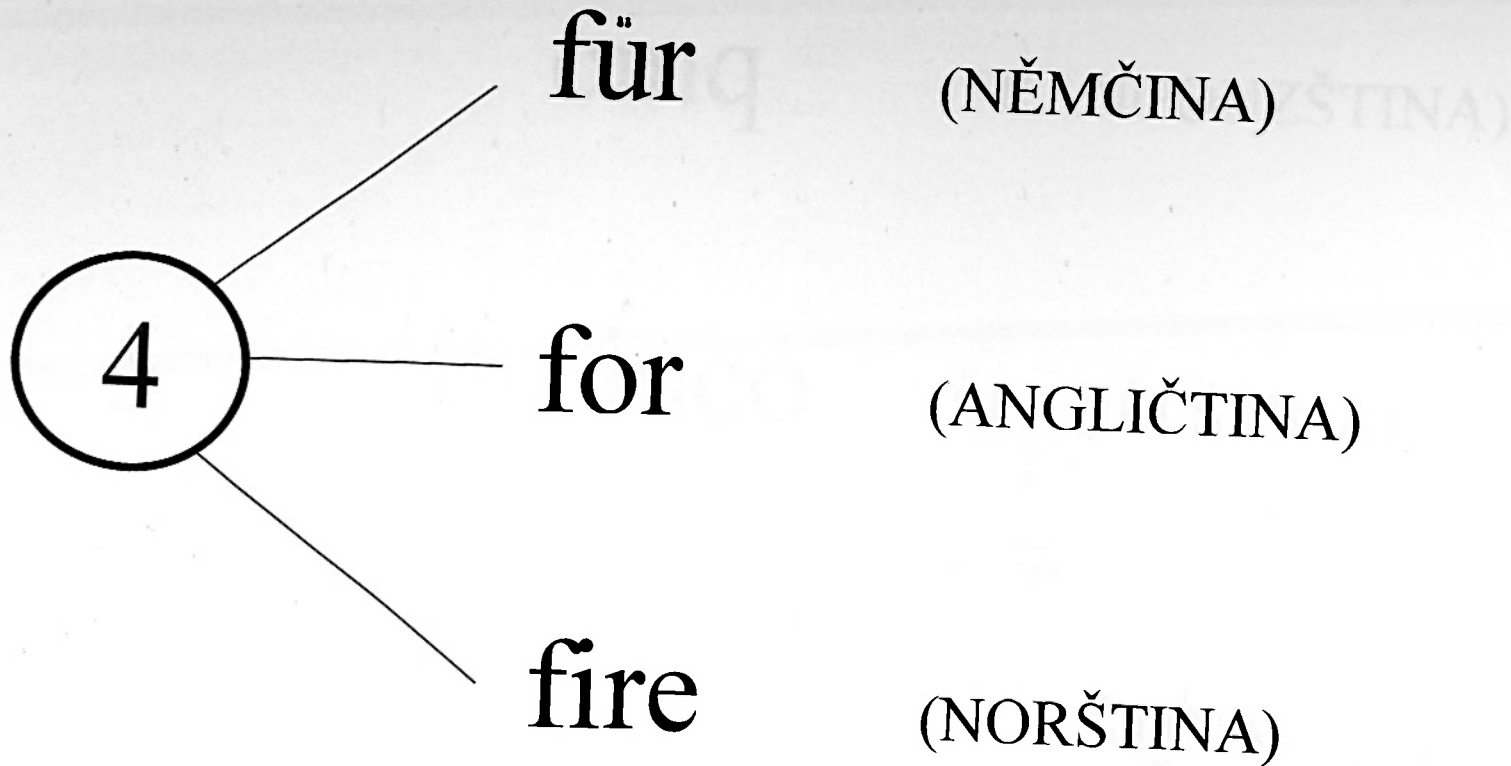
6

SVIŠŤ ZA OCAS
SVISLE VISEL,
SLYŠEL SYSEL.

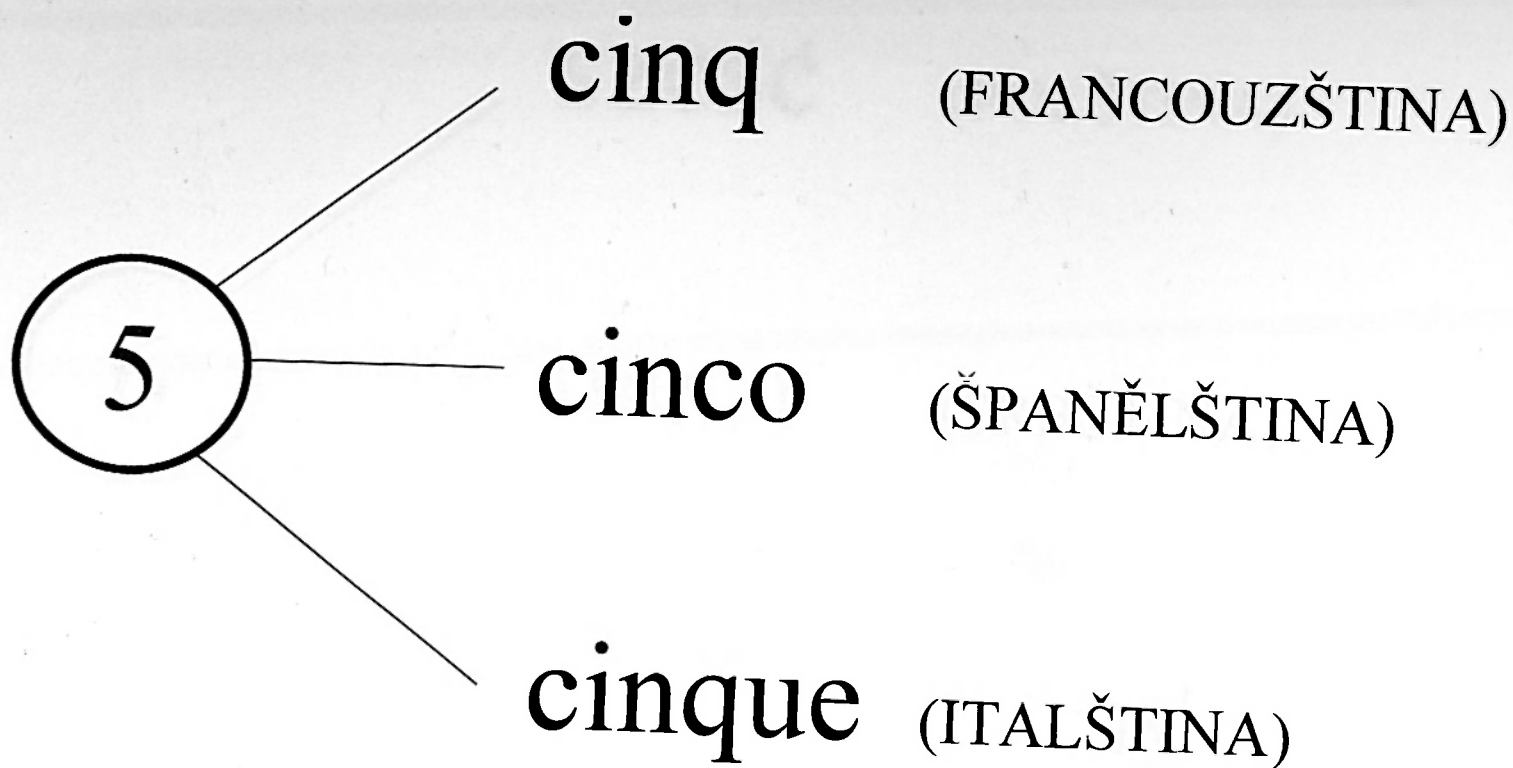
GERMÁNSKÁ RODINA



GERMÁNSKÁ RODINA



ROMÁNSKÁ RODINA



SLOVANSKÁ RODINA

6



sześć (POLŠTINA)

шест (SRBŠTINA)

шесть (RUŠTINA)

Nejdříve vyplň prázdná okénka:

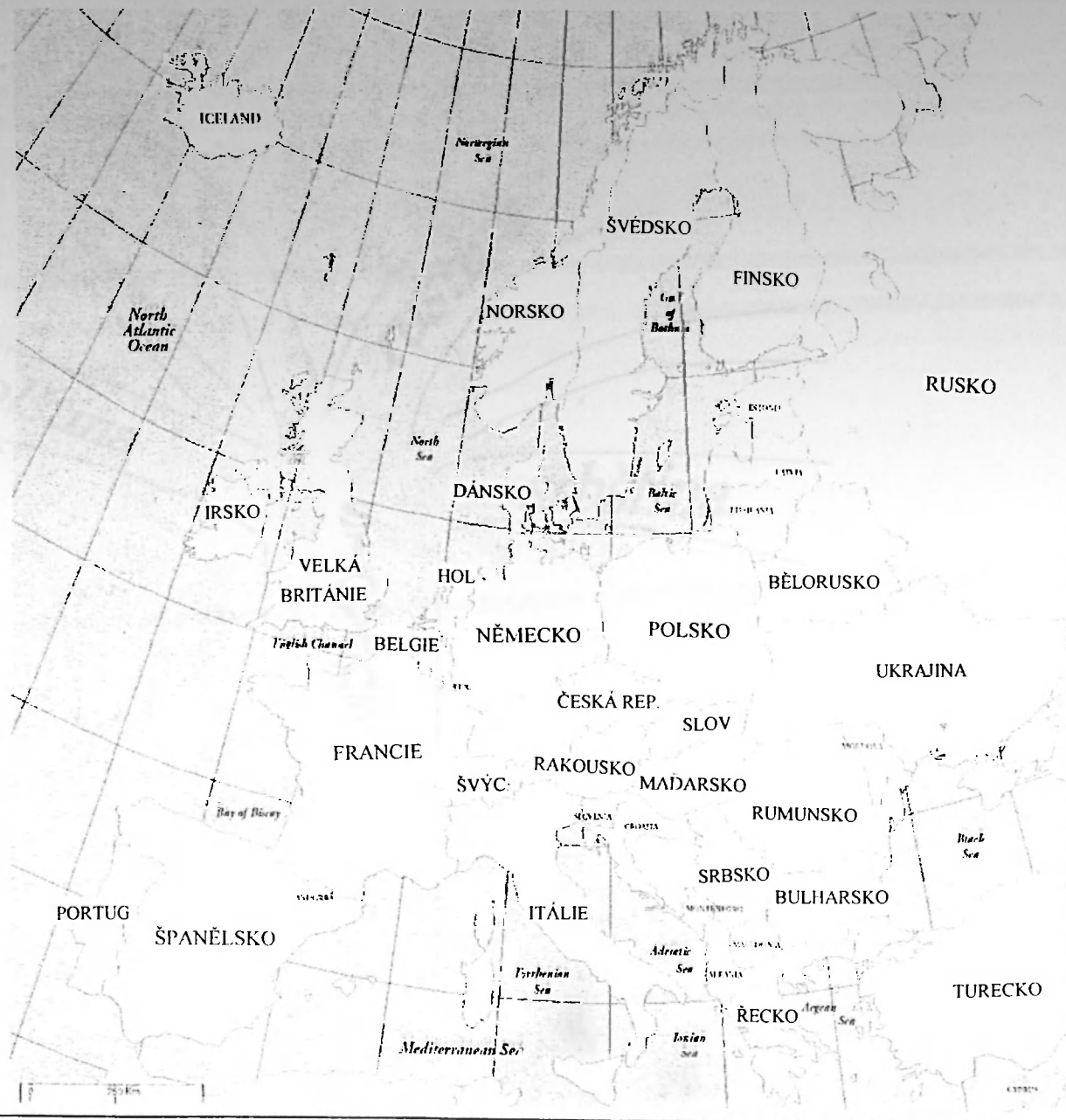
Napiš jména jazyků, se kterými jsme se již setkali.

Připiš také češtinu a slovenštinu.

A teď vybarvuj!

- Červeně – germánské jazyky
- Modře – románské jazyky
- Zeleně – slovanské jazyky

0	
1	
2	
3	
4	
5	
6	
7	
8	
9	
10	



Příloha č. 8a - dokument pro třídu



polština

A hand-drawn diagram of a flag. The flag is rectangular with a horizontal stripe across the middle. The word "polština" is written in a stylized, cursive font on the stripe. The top of the flag is decorated with several curved lines, suggesting a fringe or a specific design. The drawing is done in black ink on a light-colored background.

apri. q. o. r. a. k. s. p. a. v. o. l. s.

ruština

srbština

Příloha č. 8b - dokument pro třídu

francouzština

románská rodina

španělština

italština

Příloha č. 8c - dokument pro třídu

angličtina

3

apř. č. or. a. k. s. p. a. h. o. s. e.

němčina

norština

ITALŠTINA

PH

tre

Příloha č. 9a - dokument pro třídu

NORŠTINA

3

tre

SRBŠTINA

ITALŠTINA

три

tre

Příloha č. 9b - dokument pro třídu

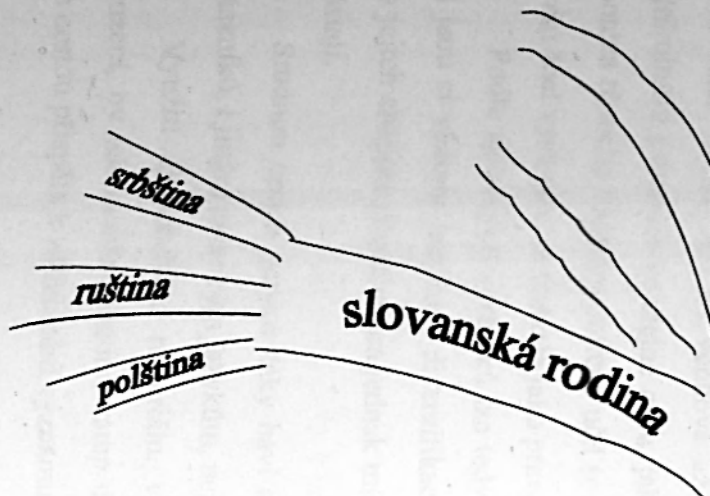
3

ROMŠTINA

trin

	VIETNAMŠTINA
	ba

Příloha č. 10 - dokument pro třídu



25. 2. 04 22:10:40

románská rodina

francouzština

španělština

italština

germánská rodina

angličtina

němčina

norština

Závěr

Ve své diplomové práci jsem se zabývala tvorbou didaktického materiálu, který by mohl zaujmout své místo v jazykové propedeutice, tedy v počátcích výuky prvního cizího jazyka. Vznikl tak dokument *1, 2, 3 ... 4000 jazyků*, který by se tak spolu s několika již vypracovanými dokumenty mohl stát součástí výuky cizích jazyků na základních školách.

Na základě výzkumu, který proběhl na několika základních školách v České republice, jsem získala pestrý vzorek jazykového smýšlení dětí ve věku 8-9 let. Cílem bylo zjistit povědomí dětí o multikulturním světě, ve kterém žijí, vnímání plurilingvismu, jejich postoj k cizím jazykům.

Ze vzorku 205 testovaných žáků na 6 českých základních školách tak vznikl podklad pro analýzu těchto jevů na základě porovnávání jednotlivých odpovědí z několika hledisek.

Velice pozitivní pro mne bylo zjištění, že žáci všech zúčastněných škol vnímají jazykovou rozrůzněnost. Nicméně se potvrdily hypotézy menší informovanosti dětí žijících mimo větší město; děti na venkově až na menší rozdíly nevnímají plurilingvismus a multikulturní prostředí ve stejné míře, jako jejich vrstevníci žijící ve velkoměstě. Taktéž hypotéza různého vnímání potřeby učit se cizí jazyky v závislosti na diverzitě prostředí, ve kterém žáci vyrůstají, se ukázala jako pravdivá.

Podle zjištěných výsledků lze tedy konstatovat, že žáci třetích ročníků základních škol jsou si vědomi jazykové diverzifikace, stejně jako multikulturního prostředí, i když míra jejich chápání je ovlivněna jednak místem, tak i prostředím (rodina, okolí), ve kterém vyrůstají.

Studium cizích jazyků žáky baví a v budoucnu by se rádi věnovali, jak vyplývá z dotazníků, i jiným světovým jazykům, než právě dnes majoritní angličtině.

Využití didaktického materiálu, využívajícího zajímavého přístupu jazykového probuzení, by tak mohlo usnadnit vstup dětí do multilingvního světa. Doufám, že jsem touto cestou přispěla k zdůraznění významu jazykové propedeutiky.

Resumé

J'étudie le français à la faculté de pédagogie de l'Université Charles avec la possibilité d'enseigner cette langue à diverses écoles. C'est pourquoi je m'intéresse aux approches didactiques des langues étrangères, aux approches nouvelles, aux innovations dans l'enseignement des langues étrangères.

J'ai découvert une nouvelle discipline qui s'occupe de la problématique de l'enseignement des langues étrangères. *La propédeutique linguistique* ou bien *Éveil aux langues* (ainsi appelée) nous montre des possibilités d'apprendre une langue étrangère de l'autre point de vue. On enseigne une langue étrangère grâce aux autres langues, ça veut dire qu'on utilise nos ressources, nos connaissances d'une langue pour la construction des dispositions dans l'autre langue. Dans ce cas on parle d'*une approche plurielle*. (Candelier, 2003)

Pour mon mémoire j'ai choisi la problématique de *L'Éveil aux langues et son application aux écoles primaires*. *Éveil aux langues* est un programme qui s'efforce de faciliter l'apprentissage des langues étrangères et qui est lié avec l'entrée des enfants dans la société multiculturelle et multilinguistique.

Dans le premier chapitre de mon mémoire je me concentre sur les issues théoriques, sur l'histoire, les méthodes et les buts de l'éveil aux langues.

Le programme *Éveil aux langues* représente une des trois approches plurielles de même que *La didactique des langues intégrées*, qui s'appuie sur les connaissances et les habiletés de la langue maternelle, ou d'une autre langue déjà connue, en apprenant une langue étrangère, et *L'intercompréhension entre les langues parentes* traitant de l'apprentissage de la compréhension des langues parentes, des langues d'une même famille. (Candelier, 2003) *Éveil aux langues* est une méthode qui ne se concentre pas sur une langue concrète mais plutôt *un moyen de préparer l'apprentissage* des langues aux écoles primaires, *des aptitudes à savoir s'orienter* dans la société plurilinguistique et pluriculturelle. Il nous aide à savoir percevoir positivement la diversité des langues elles-mêmes, ainsi que les gens qui les parlent, et leurs différentes cultures. On parle de l'approche interculturelle. (Candelier, 2003)

Éveil aux langues est une méthode qui faisait partie d'un projet international appelé *Janua Linguarum – JaLing*. C'est un programme langagier *La Porte des langues* qui fut

fondé dans les années 1980 en Grande-Bretagne grâce au travail d'un pédagogue Eric Hawkins et ses collaborateurs. Le mouvement *Language awarness* (éveil aux langues) est alors devenu un précurseur de mouvements pour d'autres chercheurs et enseignants dans les autres pays d'Europe. Parmi toutes ces études qui ont contribué le plus à la création du programme *l'éveil aux langues*, sont les recherches d'un chercheur français **Michel Candelier** entouré d'un groupe de spécialistes.

Il faut mentionner encore un programme important qui est un des projets principaux de La porte des langues appelé *Evlang*.

Dans le deuxième chapitre je traite des questions de la méthode de ce travail en montrant son but et en posant mes hypothèses.

Avant de commencer à écrire mon mémoire, j'ai mis en place *un questionnaire*. Je me suis inspirée d'un questionnaire produit au Québec par un groupe, dont faisait partie Erica Maraillet. Elle, ainsi que ses collaborateurs, ont élaboré un questionnaire visant à « connaître les attitudes à l'égard de la diversité linguistique et de faire un portrait démologique des élèves. » (Maraillet, 2005)

Je l'ai refait selon mes besoins, selon les besoins du milieu tchèque afin de collecter les informations importantes pour atteindre mes objectifs.

Les buts principaux de mon questionnaire consistent à obtenir des informations sur la façon dont les élèves sont informés de la situation des langues étrangères, comment ils perçoivent la multiculturalité et le multilinguisme de notre société. Cette recherche devait nous montrer comment de nos jours, les élèves perçoivent les études des langues étrangères, comment ils voient l'avenir des langues étrangères, s'ils sentent la nécessité de savoir parler d'autres langues dans notre société contemporaine.

J'ai décidé d'utiliser la méthode qui m'a le plus aidé à atteindre mes principaux objectifs. J'ai alors choisi *un questionnaire*. Il était nécessaire de trouver quelles questions répondent le plus à mes besoins et à mes objectifs. Mon questionnaire comprend quatorze questions dont la plupart sont fermées, c'est-à-dire des questions qui n'exigent pas de propres réponses d'élève mais qui y sont déjà placées. Ce sont des questions qui proposent seulement de choisir parmi les réponses *sûrement oui – oui – non – sûrement non*. Je me suis décidée à utiliser ce type de réponses pour éviter la réponse *je ne sais pas*. C'est

pourquoi, j'ai mis ces quatre réponses pour que les élèves puissent répondre clairement en évitant cette réponse neutre.

Ce questionnaire était joint de demandes pour les enseignants concernant la diversité et l'origine langagières des élèves. Je les ai regroupées en quatre questions : 1) s'il y a des élèves dans cette classe qui apprennent une langue étrangère qui fait partie d'enseignement ; 2) s'il y a des élèves qui ont appris auparavant ou apprennent des langues étrangères hors d'enseignement ; 3) s'il y a des élèves qui viennent de la famille où on parle d'autre langue que tchèque ; 4) s'il y a des élèves dont un de ses parents est d'une autre origine langagière que tchèque. Cette petite étude était importante pour que je puisse avoir un aperçu de la classe observée.

Pour le **choix des écoles** je n'ai eu qu'une seule condition, j'ai voulu comparer des élèves qui habitent dans une ville avec ceux qui habitent dans un village. C'est pourquoi j'ai choisi deux écoles à Prague (102 élèves) et quatre écoles à la campagne (parce qu'il y a moins d'élèves dans les écoles rurales), deux écoles dans deux villes (48 + 37 élèves) et deux écoles dans deux villages dans la Bohême d'Est (9 + 9 élèves). A Prague j'ai visé des écoles primaires qui se concentrent sur l'apprentissage des langues étrangères, *des écoles primaires avec l'enseignement élargi des langues étrangères*. D'autres écoles ont été choisis au hasard. J'ai alors réuni 205 questionnaires remplis.

J'ai comparé les réponses des élèves de **deux points de vue différents** ou j'ai attendu des grandes différences: 1) si les élèves habitent à Prague ou à la campagne ; 2) si les élèves viennent d'une famille tchèque ou mixte.

Mon mémoire est consacré à la **production d'un manuel didactique** nommé *1, 2, 3 ... 4000 jazyků* que j'ai élaboré d'après un manuel français appelé *1, 2, 3 ... 4000 langues*. De sa structure, son contenu et ses objectifs s'occupe le troisième chapitre de mon mémoire. Il nous introduit dans la problématique de ce manuel dont l'original est de Michel Candelier, Dominique Macaire et Sylvie Wharton.

Ce manuel est **basé sur la constatation des ressemblances ou des différences** dans le domaine de la numération parmi des langues étrangères. D'abord on travaille avec les documents écrits, ensuite on ajoute les documents sonores et puis on compare les deux phénomènes ensemble.

Dans ce domaine on découvre l'existence de **familles de langues**, *la famille des langues slaves, des langues romanes et des langues germaniques* dont on parlera. On ajoute une information d'une famille des langues qui rassemble ces trois familles grâce à une même langue d'origine. On parle de *la famille indo-européenne*. Progressivement on parvient à l'existence d'une seule langue de laquelle toutes les langues de l'humanité proviennent.

Une place importante est consacrée à *la localisation géographique* des langues et des familles de langues.

Sur la base de ce manuel didactique français j'ai constitué un document qui est applicable aux écoles primaires tchèques. Je l'ai adapté aux conditions tchèques qui permettent de l'utiliser chez nous.

Pour cette partie du travail il était nécessaire de trouver quelles **langues** seraient adaptables aux conditions tchèques, il a fallu choisir des langues qui nous entourent, qui nous influencent, qui sont proches de notre milieu, qu'on rencontre dans notre vie quotidienne. D'abord j'ai choisi trois familles de langues les plus répandues en Europe, *la famille slave, romane et germanique*. Parmi les langues de *la famille slave* j'ai décidé de travailler avec le *polonais, slovaque, serbe et russe*. J'ai choisi le serbe et le russe pour leur écriture différente, l'alphabet russe. Etant donné qu'on compare non seulement l'écriture mais aussi les sons, il vaut mieux utiliser des langues aux écritures différentes. Ces deux langues ressemblent beaucoup aux autres langues slaves à l'écoute.

Les langues d'autres familles auxquelles je me suis intéressée étaient les langues que les élèves pourraient connaître des médias, des langues qu'ils pourraient rencontrer dans leur vie habituelle. Parmi les langues de *la famille romane* j'ai travaillé avec *français, espagnol et italien*, des langues de *la famille germanique* j'ai utilisé *anglais, allemand et norvégien*.

Dans cette adaptation on observe des nombres de 1 à 8 dans neuf langues différentes de trois familles de langues (polonais, serbe, russe, français, espagnol, italien, anglais, allemand et norvégien) regroupant dans la famille plus large, *la famille indo-européenne*.

Sans doute ces neuf langues jouaient le rôle principal dans mon travail. Pour faire le travail complet il était nécessaire de faire connaissance avec les langues qui auraient pour langue d'origine différente et qui, par conséquent, feraient partie d'une autre famille

de langue. La sélection de ces langues était presque automatique. Il a fallu définir des langues qui auraient un rapport avec notre société, qui nous entourent. J'ai alors ajouté deux langues, *rromani* et *vietnamien*. Ces deux langues comme deux langues minoritaires on devrait présenter aux élèves en montrant sa même importance que celle des autres langues.

Le rromani appartient au groupe des langues indo-iraniennes aussi regroupant dans la famille indo-européenne ; et *le vietnamien* qui fait partie des langues austroasiatique hors de la famille indo-européenne.

Comme j'ai déjà mentionné, la structure de ce manuel consiste sur la recherche des ressemblances ou des différences dans le domaine de la numération qui est limitée aux chiffres de 1 à 8 dans neuf langues étrangères, plus numéro 3 dans les langues *rromani* et *vietnamien*. Ce manuel didactique commence par une activité diverse. On y présente une phrase (identique à son titre) dans une langue proche de notre langue maternelle. En remplaçant le portugais utilisé à l'original, je me suis décidée à mettre en place une langue la plus proche du tchèque, *le slovaque*. Il s'agit de faire composer la phrase en slovaque. On la présente en cinq éléments que les élèves devraient recomposer. La fonction principale de cette activité est d'attirer l'attention des élèves grâce au slovaque qui est possible de comprendre sans la traduction.

Les objectifs principaux du manuel *1, 2, 3 ... 4000 jazyků* est de connaître les noms de trois familles de langues et certains de ses représentants ; être capable de regrouper des langues en fonction des ressemblances parmi des éléments lexicaux ; savoir que ces familles de langues sont regroupées dans une famille de langue plus large, la famille indo-européenne ; être au courant de l'existence d'autres familles de langues ; savoir situer approximativement les langues et les familles citées sur une carte d'Europe ; savoir qu'il ne faut pas confondre langue et pays puisqu'il existe des cas où les frontières entre langues et les frontières entre pays ne correspondent pas ; savoir qu'il ne faut pas confondre les cas d'emprunts et les cas de nombreuses ressemblances des mots ; savoir qu'un grand nombre de spécialistes supposent qu'il existe une langue d'origine unique pour toutes les langues de l'humanité.

Le quatrième chapitre comprend **les résultats de mon questionnaire**. J'ai comparé les réponses des élèves de deux points de vue :

1) les élèves habitant à Prague contre les élèves habitant à la campagne

La différenciation du milieu des questionnés a affirmé nos hypothèses. Bien que les réponses des élèves correspondent aux besoins de notre société, on peut quand même distinguer des différences dans les réponses parmi les élèves habitant à la campagne et les élèves habitant dans la capitale. Les enfants qui habitent à la campagne ne perçoivent pas notre milieu multilinguistique et multiculturel de la même manière que les élèves qui habitent dans la capitale, c'est-à-dire qu'ils ne sentent pas si grande nécessité d'apprendre des langues étrangères. Les enfants habitant dans la capitale voient plus positivement l'avenir des langues.

2) les élèves venant de la famille tchèque ou mixte

J'ai collectionné un échantillon des 205 élèves dont 19 d'entre eux viennent des familles bi- ou plurilingue, des familles où un des parents au minimum n'est pas tchèque.

D'après les résultats des enfants, chez des élèves provenant de la famille mixte, on peut voir une plus large perception de la diversité linguistique. Ces enfants voient l'importance de l'apprentissage des langues étrangères, en plus ils l'acceptent légèrement et ils n'ont pas peur de les étudier.

On peut dire que les enfants venant des familles mixtes sont plus influencés par le milieu plurilingue et ils perçoivent mieux cet environnement.

Dans le cinquième chapitre je présente une **adaptation d'un manuel didactique** appelé **1, 2, 3 ... 4000 jazyků**. Je suis partie d'un manuel français *1, 2, 3 ... 4000 langues* et je l'ai adapté aux conditions tchèques, c'est-à-dire j'ai fait certaines modifications exigées par le milieu tchèque. De cinq chapitres originels, j'en ai regroupé en quatre et j'ai fait des changements sur les activités linguistiques. Je propose un tableau avec le contenu de ce manuel didactique nouveau.

Une des composantes de ce manuel est *une cassette*. Elle nous propose toutes les activités sonores présentées dans le manuel, elle comprend tous les sons des chiffres observés de toutes les langues utilisées. La cassette est une partie importante pour les

enseignants ainsi que pour les élèves, elle nous aide à apprendre les sons différents de chaque langue présentée. Je joins son contenu dans un tableau ci-dessous.

J'ai créé un manuel pour les écoles primaires qui concerne quatre leçons durant de 30 à 50 minutes. Il devrait aider et faciliter les enfants ainsi que les enseignants à l'apprendre des langues étrangères.

Vue d'ensemble des séances

SÉANCE	ACTIVITE	LANGUES	DOCU- MENTS
Séance 1	Attirer l'attention des élèves sur la possibilité de comprendre la phrase (en slovaque) grâce à des ressemblances avec le tchèque. Cette situation devrait stimuler la perception positive chez les enfants. <u>Objectifs:</u> → regrouper une fleur de 8 parties représentant des pétales (chacun porte un chiffre de 1 à 8 dans chaque langue) → joindre à chaque fleur le nom d'une certaine langue → constituer et distinguer trois groupes des langues (« familles de langues »: la famille slave, romane, germanique) sur la base de son écriture	Slovaque; puis allemand, anglais, espagnol, français, italien, norvégien, polonais, russe, serbe	écrits
Séance 2	Cette séance est consacrée à <i>l'écoute des chiffres</i> (rencontrés dans la séance précédente) <i>et leurs ressemblances</i> . <ul style="list-style-type: none"> • Une première activité de type de vire-langue tchèque - on perçoit des ressemblances des sons d'une même langue. • La seconde activité - l'écoute des chiffres choisis de la séance précédente - on perçoit des ressemblances des sons à l'écoute - puis les compare avec l'écrit <u>Objectifs:</u> → dans quelle forme des langues se ressemblent plus - à l'écoute ou à l'écrit ?	allemand, anglais, espagnol, français, italien, norvégien, polonais, russe, serbe	écrits et sonores
Séance 3	Géographie - le travail avec une carte d'Europe <u>Objectifs:</u> → faire colorier des langues selon leur appartenance aux familles de langues (illustration en couleurs) → faire colorier la localisation géographique des trois familles de langues On peut donner des informations supplémentaires des certains pays (la langue, la culture, l'altitude...)	Id. séance 1	écrits
Séance 4	Sous <i>forme d'arbre</i> on introduit les notions d'évolution des langues et d'origine commune pour les langues d'une même famille. <u>Objectifs:</u> → sous <i>forme d'arborescence</i> on repère des familles de langues (la famille essentielle - la famille indo-européenne) → la concentration sur les langues slaves → la distinction entre les notions d'« emprunts » et d'« appartenance à une même famille ».	Les mêmes langues que dans la séance 1 + rromani, vietnamien	écrits et sonores

Le contenu de la cassette

Séance 2	Virelangue 6 dans trois langues germaniques 4 dans trois langues germaniques 5 dans trois langues romanes 6 dans trois langues slaves	Sčeš si vlaszy z čela ... allemand, anglais, norvégien (2 fois) allemand, anglais, norvégien (2 fois) français, espagnol, italien (2 fois) polonais, serbe, russe (2 fois)
Séance 4	3 dans cinq langues 3 dans deux langues	(Chaque mot est répété deux fois): italien, vietnamien, serbe, rromani, norvégien (2 fois) rromani, vietnamien
Annexe	Chiffres de 1 à 8 dans les neuf langues de la séance 1	allemand, anglais, norvégien, polonais, serbe, russe, français, espagnol, italien

Dans mon mémoire je me suis concentrée sur la création d'un manuel didactique nouveau qui pourrait occuper une place importante dans *la propédeutique linguistique*. J'ai créé un manuel appelé *1, 2, 3 ... 4000 jazyků* qui pourrait faire partie de l'apprentissage des langues étrangères.

Pour faire connaissance avec le milieu des enfants aux écoles primaires, j'ai élaboré *un questionnaire* qui m'a aidé à relever des perceptions des élèves de plurilinguisme, leurs connaissances de la vie multiculturelle dans laquelle ils vivent, leurs attitudes vis-à-vis des langues étrangères en général.

D'après les résultats obtenus on peut constater que les élèves se sont rendus compte de la diversité linguistique ainsi que d'un milieu multiculturelle même si la dimension de leur perception est influencée par l'endroit ainsi que par le milieu où ils vivent.

Je recommande alors d'insérer le manuel didactique *1, 2, 3 ... 4000 jazyků* dans l'enseignement des langues étrangères qui peut non seulement aider mais aussi adoucir l'apprentissage des langues étrangères aux élèves.

Použitá literatura

- CANDELIER, M. *Janua Linguarum – La porte des langues*. Strasbourg: Éditions du Conseil de l'Europe, 2003.
- FENCLOVÁ, M. Jazyková propedeutika pro základní školu aneb kudy do evropské multilingvní budoucnosti. *Pedagogika*, 2004, roč. 54, č. 3, s. 251-260.
- FENCLOVÁ, M. Jazykové probuzení – Jazyková příprava pro základní školu. Praha: Univerzita Karlova v Praze – Pedagogická fakulta, 2005.
- FENCLOVÁ, M. Otevírání brány jazykům a jejich studiu. *Cizí jazyky*, 2001/2, roč. 45, č. 2, s. 38-41.
- HENDRICH, J. *Didaktika cizích jazyků*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1988.
- HORÁLEK, K. *Úvod do studia slovanských jazyků*. Praha: Nakladatelství československé akademie věd, 1954.
- KUKLOVÁ, M. *Vztah evropského projektu Brána jazyků k osnovám českých základních škol*. Praha: UK Pedagogická fakulta, 2005. Diplomová práce.
- MARAILLET, E. *Étude des représentations linguistiques d'élèves au 3^e cycle du primaire, en milieu pluriethnique à Montréal, lors d'un projet d'éveil aux langues*. 2005. Dostupné na internetu : <http://www.ceetum.umontreal.ca/pdf/memoire-DEPOT.pdf> [25.8.2006]

Didaktické materiály jazykové propedeutiky

- 1, 2, 3 ... 4000 langues:** Candelier, M., Macaire, D., Wharton, S. ,Université René Descartes – Paris V, Projet Socrates/Lingua 42137-CP-2-98-1-FR-Lingua-LD

Přílohy

DOTAZNÍK PRO ŽÁKY ZŠ

Jméno: _____

Věk: _____

Třída: _____

Škola: _____

Město: _____



Příklad:

Zakroužkuj odpověď, která je podle tebe správná.

Myslíš si, že bonbóny kazí zoubky?

určitě ano ano ne určitě ne

Otázky pro tebe:

1. Slyšel(a) jsi někdy někoho mluvit cizím jazykem?

určitě ano ano ne určitě ne

2. Myslíš si, že lidé, kteří umí více jazyků, mají štěstí?

určitě ano ano ne určitě ne

3. Myslíš, že některé jazyky jsou užitečnější než jiné?

určitě ano ano ne určitě ne

4. Mluví se u vás doma stejným jazykem, jakým mluvíme tady ve škole?

určitě ano ano ne určitě ne

5. Umí tví rodiče mluvit více jazyky?

určitě ano ano ne určitě ne

6. Učí se tví rodiče nebo se dříve učili nějaký cizí jazyk?

určitě ano ano ne určitě ne

7. Líbí se ti písničky i v jiném než českém jazyce?

určitě ano ano ne určitě ne

8. Jsi rád(a) mezi lidmi, kteří mluví jiným jazykem než ty (například o prázdninách)?

určitě ano ano ne určitě ne

9. Myslíš si, že jsi schopný(á) naučit se jazyk(y), které vůbec neznáš?

určitě ano ano ne určitě ne

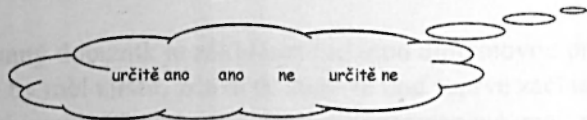
10. Myslíš si, že každý člověk by měl umět mluvit více jazyky?

určitě ano ano ne určitě ne

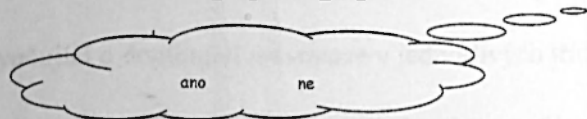
11. Myslíš si, že všechny jazyky jsou pěkné?

určitě ano ano ne určitě ne

12. Myslíš si, že je těžké naučit se mluvit více jazyky?



13. Učíš se už nějaký cizí jazyk?



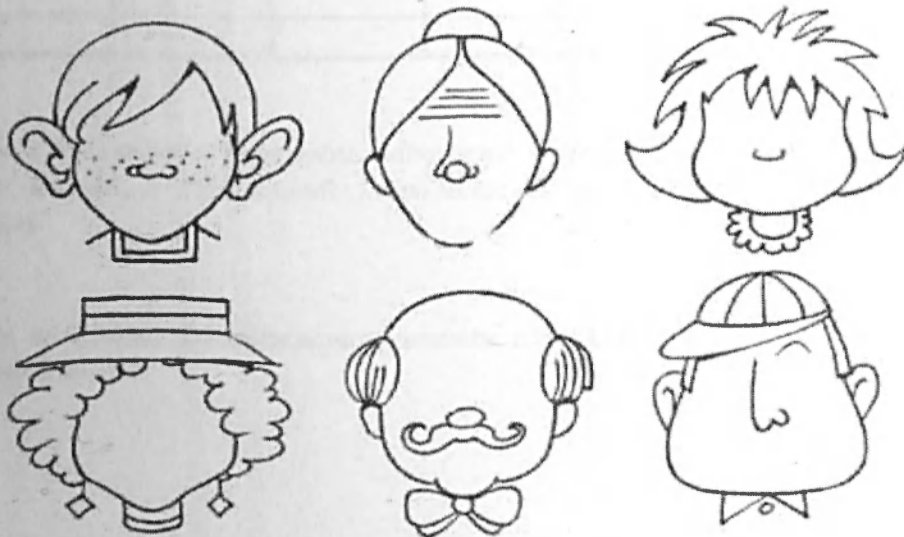
Napiš který: _____

A baví tě to? _____

14. Napiš, které jazyky bys chtěl(a) umět:

Vypracovala Kateřina Šlezingrová

Děkuji ti za odpovědi a na závěr pro tebe malé překvapení ... :-)
Namaluj si obličej podle své chuti!



Informace pro vyučující

Vypracovaný dotazník je základem pro mou diplomovou práci na téma *Jazyková příprava pro děti*. Ten by měl zjistit, zda děti, které se buď teprve začínají seznamovat s prvním cizím jazykem nebo které jsou ještě cizím jazykem nepoznamenané, mají povědomí o multikulturní společnosti, respektive o společnosti multilingvní. Jedná se o pasivní vědomí dětí o existenci cizích jazyků a následná motivace či chuť cizí jazyky studovat a umět.

Prosím vyučující o doplňující informace v jednotlivých třídách.

1. Učí se děti v této třídě nějaký cizí jazyk, který je součástí výuky?

Který?

2. Učí/učilo se některé z dětí nějaký cizí jazyk mimo povinnou školní docházku?

Kdo	Kde			Jazyk	Jak dlouho
	doma	zájmový kroužek ve škole	jinde		

3. Pochází některé z dětí z původně jinojazyčné rodiny (např. vietnamské, ukrajinské, polské, slovenské, rómské, litevské ...)? Prosím uveďte jména těchto dětí, popř. připište poznámku na jednotlivé dotazníky.

4. Můžete, prosím, ke každému dotazníku napsat poznámku, zda je některý z rodičů jiného než českého jazykového původu?

Děkuji za Váš čas i ochotu pomoci mi při tomto výzkumu.

Vypracovala Kateřina Šlezingrová

GEOGRAFICKÉ UMÍSTĚNÍ PRAHA - VENKOV**PRAHA CELKEM****X****VENKOV CELKEM****CHLAPCI + DÍVKY = 102****CHLAPCI + DÍVKY = 103**

OTÁZKA Č.	určitě ano	ano	ne	určitě ne
1	74	26	2	0
2	54	43	5	0
3	31	51	16	1
4	49	38	9	6
5	49	49	2	1
6	53	42	4	2
7	56	42	2	1
8	12	27	46	16
9	45	48	6	1
10	39	43	17	3
11	35	38	22	5
12	17	38	35	12
13	0	102	0	0
Aj	0	81	0	0
Nj	0	12	0	0
Fj	0	10	0	0
Šp	0	2	0	0
It	0	0	0	0
Sk	0	0	0	0
Rj	0	0	0	0
Pol	0	0	0	0
Baví	0	99	3	0

OTÁZKA Č.	určitě ano	ano	ne	určitě ne
1	75	23	2	3
2	41	41	18	3
3	35	41	18	9
4	61	26	9	7
5	38	33	22	10
6	53	35	9	5
7	61	33	6	3
8	14	22	38	28
9	43	40	13	7
10	13	33	38	19
11	29	37	24	13
12	34	36	20	13
13	0	103	0	0
Aj	0	100	0	0
Nj	0	1	0	0
Fj	0	0	0	0
Šp	0	0	0	0
It	0	2	0	0
Sk	0	2	0	0
Rj	0	1	0	0
Pol	0	1	0	0
Baví	0	88	15	0

JAZYKOVÝ PŮVOD**ČESKÝ JAZYKOVÝ PŮVOD: 186****X****JINÝ JAZYKOVÝ PŮVOD: 19**

OTAZKA Č.	určitě ano	ano	ne	určitě ne
1	134	45	4	3
2	84	77	22	3
3	63	81	31	8
4	107	60	12	7
5	75	75	24	11
6	97	70	11	6
7	107	67	8	3
8	21	44	77	42
9	76	81	19	8
10	44	67	53	20
11	61	64	42	17
12	49	71	45	21
13	0	186	0	0
Aj	0	167	0	0
Nj	0	10	0	0
Fj	0	7	0	0
Šp	0	0	0	0
It	0	2	0	0
Sk	0	2	0	0
Rj	0	1	0	0
Pol	0	1	0	0
Baví	0	168	18	0

OTAZKA Č.	určitě ano	ano	ne	určitě ne
1	15	4	0	0
2	11	7	1	0
3	3	11	3	2
4	3	4	6	6
5	12	7	0	0
6	9	7	2	1
7	10	8	0	1
8	5	5	7	2
9	12	7	0	0
10	7	8	2	2
11	3	11	4	1
12	2	3	10	4
13	0	19	0	0
Aj	0	14	0	0
Nj	0	3	0	0
Fj	0	3	0	0
Sp	0	2	0	0
It	0	0	0	0
Sk	0	0	0	0
Rj	0	0	0	0
Pol	0	0	0	0
Baví	0	19	0	0